

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Turunduse õppetool

Reilika Ilp

SOTSIAALNE TEGEVUSLUBA EESTI ENERGIA NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja professor Anu Leppiman

Kaasjuhendaja doktorant Ando Leppiman

Tallinn 2014

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele,
olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Reilika Ilp

Üliõpilase kood: 113908TATM

Üliõpilase e-posti aadress: reilikailp@gmail.com

Juhendaja professor Anu Leppiman:

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele

.....

Kaasjuhendaja doktorant Ando Leppiman:

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele

.....

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
1. SOTSIAALNE TEGEVUSLUBA	7
1.1. Sotsiaalse tegevusloa olemus ja kontseptsiooni areng.....	7
1.2. Sotsiaalse tegevusloa tasemed	11
1.3. Sotsiaalse tegevusloa tegurid	17
1.4. Kogukond sotsiaalse tegevusloa kontekstis	18
1.5. Sotsiaalse tegevusloa saavutamine	20
2. EESTI ENERGIA ÜLEVAADE	25
2.1. Eesti põlevkivisektori ülevaade	25
2.2. Eesti Energia ja ettevõtte eesmärgid	28
2.3. Eesti Energia sidusrühmad.....	29
3. UURINGUTE TEOSTAMINE JA TULEMUSED.....	31
3.1. Kasutatud uuringumeetodid	31
3.2. Kvantitatiivuuringu tulemused	33
3.3. Kvalitatiivuuringu tulemused	41
3.4. Järeldused.....	48
3.5. Soovitused.....	50
KOKKUVÕTE	53
VIIDATUD ALLIKAD	56
SUMMARY	60

LISAD	62
Lisa 1. Eesti elanike suhtumine energiaallikate kasutamisse elektri ja soojuse vajaduste katmiseks Eestis	62
Lisa 2. Eesti elanike suhtumine põlevkivi kasutamisse elektri ja soojuse vajaduste katmiseks Eestis	63
Lisa 3. Eesti elanike hinnang Eesti Energia panuse kohta Eesti majanduslikus arengus	64
Lisa 4. Põlevkivitööstuse peamine tajutus Eesti elanike seas	65
Lisa 5. Teadlikkus Eesti Energia investeeringutest põlevkivist õli tootmiseks ja toetus õli tootmise arendamisele	66
Lisa 6. Teadlikkus Eesti Energia keskkonna-alastest tegevustest ja hinnang keskkonnahoiuga arvestamisele	67
Lisa 7. Ida-Virumaa arvamusiidrite intervjuude detailed kokkuvõtted (CD-plaadil)	

ABSTRAKT

Töö pealkiri on „Sotsiaalne tegevusluba Eesti Energia näitel“. Magistritöös käsitletav probleem on Eesti Energia eesmärk ja vajadus tagada toetus ettevõtte tegevusele põlevkivitööstuses sidusrühmade seas, kelle hoiakud ja otsused mõjutavad ettevõtte tulevikuplaane. Eesmärk oli teada saada, kas ja mil määral toetavad Eesti elanikud põlevkivitööstust ja Eesti Energia põlevkivialast tegevust kasutades sotsiaalse tegevusloa teooriat. Töös püstitatakse kolm ülesannet: sotsiaalse tegevusloa olemus, analüüsida Eesti ja Ida-Virumaa elanike toetuse taset põlevkivitööstuse ja Eesti Energia tegevuse suhtes ning uuringute tulemustest ja sotsiaalse tegevuse teooriast lähtuvalt määrata Eesti Energia sotsiaalse tegevusloa tase ning teha ettepanekuid toetuse säilitamiseks või suurendamiseks.

Töös kasutati kahte TNS Emori poolt läbiviidud uuringu tulemusi, üle-eestilist kvantitatiivuuringut ja Ida-Virumaa arvamusiidrite süvaintervjusid. Analüüsi tulemusena selgus, et Eesti Energiat tajutakse majanduslikult ja sotsio-poliitiliselt legitiimsetena, tajutakse ettevõtte poolt loodavat väärtust Eesti majandusele ja Ida-Virumaal peetakse ettevõtet regiooni arengu mootoriks. Sellest järeldub, et Eesti Energial on sotsiaalne tegevusluba aktsepteerituse tasemel nii üle-eestiliselt kui konkreetselt põlevkivitööstuse mõjupiirkonnas Ida-Virumaal. Selleks, et saavutada kõrgemat sotsiaalse tegevusloa taset, heakskiitu või psühholoogilist samastumist, on ettevõttel vaja peamiselt suurendada usaldust sidusrühmade seas.

Võtmesõnad: sotsiaalne tegevusluba, põlevkivitööstus, kogukond, sidusrühmad.

SISSEJUHATUS

Põlevkivi on Eesti üks olulisemaid maavarasid, meie rahvuslik rikkus, millest oleme tootnud elektrit ja õli ligi 100 aastat. Tänu kodumaisele ressursile ei sõltu Eesti elektrienergia tarbimises naaberriikidest ja lisaks energiajulgeolekule panustab põlevkivitööstus igal aastal riigieelarvesse märkimisväärseid summasid ning annab tööd tuhandetele inimestele.

Ühiskonna hoiakud maavarade ammutamisse Eestis on töö kirjutamise ajal väga aktuaalne teema. Riiklikul tasandil käib arutelu põlevkivi kaevandamise tuleviku, kaevandamismahtude ja kaevandamislubade väljastamise põhimõtete üle ning põlevkivi kui energiaallika rolli üle Eesti energeetika tulevikus. Lisaks põlevkivi teemalistele aruteludele on taas üles kerkinud teise olulise maavara, fosforiidi kaevandamise küsimus, millele on tugev avalik vastuseis.

Eesti Energia riikliku energiaettevõttena mängib olulist rolli Eesti majanduses ja selle arengus. Ettevõtte vajab ärieesmärkide täitmiseks sidusrühmade toetust. Ettevõtte ärilised otsused on mõjutatavad välistest teguritest, sh poliitilistest otsustest, mis tehakse nii riiklikul kui kohalike omavalitsuse tasandil ettevõtte tegutsemispiirkondades. Nii Eesti Energia kui kogu Eesti põlevkivitööstuse jaoks on oluline tööstusharu jätkusuutlik areng, mis tagab põlevkivi kui maavara kõige suurema väärtusloomega kasutuse, võttes samas arvesse keskkonna-, sotsiaalmajanduslikke jm mõjusid.

Autor töötab Eesti Energias arendusprojektide turundus- ja kommunikatsioonijuhina ning on igapäevatoos seotud tegevustega, mille eesmärk on suurendada kohalike elanike toetust põlevkivitööstusele ning seostada põlevkivitööstust selle poolt loodavate väärtustega. Autor on ellu kutsunud arutelusid põlevkivitööstuse ja kogukondade esindajate vahel. Näiteks korraldas autor Tallinna Tehnikaülikoolis 2013. aasta juunis üle 400 osalejaga rahvusvahelise põlevkivisümposiumi, mille üheks teemaks oli kogukondade toetus põlevkivitööstusele. Erinevatel rahvusvahelistel ja kohalikel põlevkivikonverentsidel kuulnud arutelud ettevõtete ja kogukonnaliikmete esindajate vahel ja autori tööalased eesmärgid andsid ajendi magistr töö teema valikuks.

Magistritöö uurimisprobleem seisneb Eesti Energia vajaduses tagada toetus ettevõtte tegevusele olulistes sidusrühmades, kelle arvamused ja otsused võivad mõjutada ettevõtte tegevust ja tulevikuplaane.

Magistritöös probleemist lähtuvalt seab autor töö eesmärgiks teada saada, kas ja mil määral Eesti elanikud toetavad põlevkivitööstust ja Eesti Energia põlevkivialast tegevust kasutades sotsiaalse tegevusloa teooriat.

Autor püstitab probleemist ja eesmärgist tulenevalt magistritööle järgnevad ülesanded:

1. avada sotsiaalse tegevusloa olemus, tasemed, loa saavutamise protsess ja viisid;
2. analüüsida Eesti ja Ida-Virumaa elanike toetuse taset põlevkivitööstuse ja Eesti Energia tegevuse suhtes kasutades Eesti Energia poolt TNS Emorilt tellitud uuringuid;
3. uuringute tulemustest ja sotsiaalse tegevuse teooriast lähtuvalt määrata Eesti Energia sotsiaalse tegevusloa tase ning teha ettepanekuid toetuse säilitamiseks või suurendamiseks.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses antakse ülevaade sotsiaalse tegevusloa teooriast, selle vajalikkusest, tasemetest ja saavutamise viisidest.

Teises peatükis antakse ülevaade Eesti Energiast, ettevõtte tegutsemiskonnast ning strateegilistest ja kommunikatsioonieesmärkidest.

Kolmandas peatükis kirjeldatakse uurimismeetodeid ja analüüsitakse uuringute tulemusi. Autor kasutab töös Eesti Energia poolt tellitud ja TSN Emori poolt läbiviidud Eesti elanike seas läbi viidud kvantitatiivuuringut ja Ida-Virumaa arvamusiidrite seas läbi viidud kvalitatiivuuringut. Autori isiklik panus seisneb kvantitatiivuuringus osade uurimisküsimuste koostamises ja tulemuste analüüsil kasutades sotsiaalse tegevusloa kontseptsiooni. Kolmandas peatükis hindab autor, kas Eesti Energial on täna oluliste sidusrühmade seas piisav toetus ja teeb ettepanekuid Eesti Energiale sotsiaalse tegevusloa säilitamiseks või suurendamiseks.

Kokkuvõtvas peatükis annab autor ülevaate töö eesmärkide saavutamisest ja panusest.

Autor tänab professionaalse juhendamise, toetuse ja inspiratsiooni eest professor Anu Leppimani. Autor tänab ka oma perekonda toetuse ja innustamise eest.

1. SOTSIAALNE TEGEVUSLUBA

1.1. Sotsiaalse tegevusloa olemus ja kontseptsiooni areng

Ettevõtlus on palju muutunud peale 1970. aastat, mil majandusteadlane Milton Friedman (1970) kinnitas, et ettevõtlusel on üks ja ainus sotsiaalne eesmärk ja see on kasumi teenimine eeldusel, et ettevõtte tegevus on seaduslik. Arenenud ühiskondades on heaolu kasv ja majanduse areng soodustanud postmaterialistlike väärtuste esilekerkimist (Inglehart 1999), mistõttu pööravad inimesed rohkem tähelepanu keskkonnakaitsele ja vastutustundlikule ettevõtlusele (Black 2014). 2008. aastal rahvusvahelise konsultatsiooniettevõtte McKinsey & Company (2009) poolt läbiviidud tippjuhtide uuring näitas, et suur osa globaalsete ettevõtete juhtidest hindab sotsiaalse vastutuse programmide panust kriisiolukordades ja näevad vastavaid tegevusi strateegilise vahendina ärieesmärkide saavutamiseks.

Ettevõtluse eesmärk on ka täna kasumi teenimine, kuid kasumi teenimist võivad hakata takistama ettevõtte ja tarbijate ning teiste sidusrühmade väärtushinnangute erinevused. Olgugi ettevõtte tegevus seaduslik, ei pruugi tarbijad rahul olla, kui rõivatööstur tellib oma toodangu näiteks lapstööjõudu kasutavalt allhankijalt ning rahulolematust võib väljenduda üleskutsetes ettevõtte tooteid boikoteerida, sotsiaalmeedias ettevõtte jaoks kahjuliku info levitamises ja muudes tegevustes, mis kahjustavad ettevõtte majandustulemusi. Samuti võib kohalik kogukond avaldada rahulolematust, kui nende koduasulasse plaanitakse uut kaevandust, lennujaama või kinnipidamisasutust, mis vähendab nende kinnisvara väärtust või mõjutab nende elamistingimusi. Kohalike elanike tugev vastuseis võib tekitada viivitusi projektide arendamises, mis samuti mõjutavad ettevõtet enamasti ka rahaliselt.

Tänapäevase keskkonnaliikumise rajajaks peetakse USA päritolu kirjanikku ja keskkonnaaktivisti Rachel Carsonit (1962). Oma teosega „Vaikne kevad“ tekitas ta USAs laiapõhjalise avaliku arutelu kohalike kogukondade õiguse üle öelda, milliseid ettevõtteid nad enda läheduses näha soovivad ning milliste ettevõtete tegevus ei ole nende jaoks

aktsepteeritav. Kaevandamine on üks sellistest tööstusharudest, mille mõjudega ei pruugi kõik kogukonnad nõus olla. 1990ndatel jõudsid USAs avalikkuse ette mitmed kaevandustööstuste poolt tekitatud keskkonnakahjud, mis mõjutasid negatiivselt ühiskonna hoiakuid. 1996. aastal USA-s läbiviidud avaliku arvamuse uuring (Thomson, Boutilier 2011a) reastas kaevandustööstuse populaarsuse mõttes 24 tööstusharust viimasele kohale, madalamale ka tubakatööstusest. Kaevandusettevõtjatele oli maineprobleem murettekitav. Uuringu tulemused ajendasid kaevandusettevõtte Placer Dome rahvusvaheliste ja avalike suhete juhti Jim Cooneyt tõstatama Maailmapanga koosolekul kaevandustööstuse maineküsimust ja ta tegi ettepaneku, et tööstusharu mainet ja üldist positiivset suhtumist tuleb hakata taastama ning maavarade kaevandamisel tuleb arvestada kohaliku kogukonna huvidega, et saada sotsiaalne tegevusluba (ingl k *social licence to operate*) (Ibid). Sotsiaalse tegevusloa teema käsitlemine jätkus eriaalakonverentsidel. Kaevandusettevõtted hakkasid rakendama sotsiaalset tegevusloa põhimõtteid, et vastata sidusrühmade ootustele (Wilburn, Wilburn 2011).

Sotsiaalse tegevusloana mõistetakse ettevõttega seotud sidusrühmade nõusolekut ettevõtte tegevusega, kogukonna hinnangut ettevõtte tegevuse vastuvõetavusele. Sotsiaalne tegevusluba ei ole ametiasutuste poolt väljaantav luba äritegevuseks või muu seadusest tulenev nõue. Tegemist on reeglina immateriaalse varaga, sest kogukondade hoiakute uurimine ja neile materiaalse väärtuse omistamine eeldab põhjalikku uurimistööd ja analüüsi. (Thomson, Boutilier 2011a)

Kui esialgu oli sotsiaalse tegevusloa saavutamine vabatahtlik, kaevandustööstuse maineprobleemide lahendamise ajendatud tegevus ning oli osa ettevõtete sotsiaalse vastutuse programmist, siis 2000. aastatel hakkasid ka suurte tööstusprojektide rahastajad tajuma, et kogukondade toetus on rahastatavate projektide jaoks ärikriitiline eeldus ning loa puudumine suurendab riske. Sotsiaalne tegevusluba tähendab ettevõtte jaoks sotsiaalsete ja poliitiliste riskide juhtimist. Sotsiaalsed riskid, mis võivad ettevõtte tegutsemist mõjutada, võivad olla seotud investorite nõudmistega, klientide murega tarneahela eetilise pärast, ametiühingutega, kodanikeühendustega, kes nõuavad ettevõttelt suuremat vastutust oma tegevuse eest või on võtnud eesmärgiks ettevõtte sulgeda (Black 2014). Rahvusvaheline konsultatsiooniettevõtte Ernst & Young (2011) nimetab tähtsusest neljanda riskina kaevandus- ja metallurgiaettevõtete jaoks sotsiaalse tegevusloa säilitamise, mida võivad mõjutada puudulik toimetulek keskkonnamõjudega, tööohutusega seotud mainekahjud ja maadevaidlused kohaliku kogukonnaga.

Finantsinstitutsioonide riskide maandamiseks lõi Maailmapank 2003. aastal ekvaatori printsiibid (ingl k *Equator Principles*), mis võimaldavad investeerijatel hinnata, kas projektid on sotsiaalselt vastutustundlikud ja kas neil on kohalike elanike toetus. Ekvaatori printsiibid on Maailmapanga Rahvusvahelise Finantskorporatsiooni (*International Financial Corporation, World Bank Group*) poolt finantsasutuste jaoks koostatud juhised projektide keskkonna- ja sotsiaalsete riskide määramiseks, hindamiseks ja juhtimiseks. Esialgset versiooni täiendati 2006. aastal ning kolmas versioon valmis 2013. aasta juunis. 2014. aasta mai seisuga on ekvaatori printsiibid võtnud kasutusele 78 finantsinstitutsiooni (About ... 2011), kelle eesmärk on seeläbi tagada, et nende poolt finantseeritavad projektid on sotsiaalselt vastutustundlikud ning on ära hoitud, vähendatud või sobivalt kompenseeritud negatiivsed mõjud projektidega seotud ökosüsteemidele ja kogukondadele.

Ekvaatori printsiipidega liitumine tähendab, et finantsasutus finantseerib projekti või annab projektiga seotud laenu vaid juhul, kui projekt vastab kindlatele põhimõtetele. Kui on tegemist mõõdukate või märkimisväärsete keskkonna- ja sotsiaalsete mõjudega projektiga, siis peab ettevõtte koostama plaani mõjude hindamiseks ja leevendamiseks ning tõendama kogukondade mõjusat kaasamist. Kogukonna kaasamine peab arvestama kohaliku kultuuri, olema jätkupidev, suhtlus peab olema kohalikus keeles ja ettevõtte peab tõendama, et võtab arvesse kohaliku kogukonna tagasisidet arendusprojekti kohta. Ettevõtte peab pangale kui rahastajale tõendama kogu laenulepingu kehtivuse ajal sõltumatu ekspertiisi abil, et tegevus on kooskõlas ekvaatori printsiipidega. (About ... 2011) Projektide rahastamise sidumine kogukondade toetusega tähendab rahastust soovivate ettevõtete jaoks, et sotsiaalne tegevusluba ei ole enam vabatahtlik turundustegevus, vaid äriiline eeldus projekti elluviimiseks.

Lisaks Maailmapangale on sotsiaalse tegevusloa kontseptsiooni arengut mõjutanud ka Ühendatud Rahvaste Organisatsioon, kes võttis 2006. aastal vastu põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni (United ...2007), milles käsitletakse põliselanike õigust enesemääratlemisele, nende õigust anda „vabatahtlik, eelnev ja informeeritud nõusolek“ uutele tootmisrajatistele, mis mõjutavad kohalikke veevarusid või hindu. Põliselanikega läbirääkimine tähendab reeglina konkreetselt määratletud inimeste gruppi (hõimu), kellelt tuleb nõusolek saada, kuid kui ettevõtte peab saavutama sotsiaalse tegevusloa laiemas kogukonnas, tekib küsimus õigete sidusrühmade, nende juhtide ja huvide määratlemisel (Wilburn, Wilburn 2011). Põlisrahvaste õiguste deklaratsioon on piiritletud tööstusprojektide eelarendusperioodiga ning on

reguleeritud valitsuste tasandil. Sotsiaalne tegevusluba aga tegeleb projekti või ettevõtte ja kogukonna vaheliste suhetega, mis kestavad uurimustööde alustamisest, kestavad tööstuse toimimise ajal ning ka peale kaevanduse või tööstuse lahkumist piirkonnast. (Thomson, Boutilier 2011a) Sotsiaalne tegevusluba muutub üha olulisemaks, kuna regulatsioonide loojad otsivad võimalusi täita tühimikud kogukonna ootuste ja olemasoleva seadusandluse vahel (Sprague 2014). Ettevõtte vajadus sotsiaalse tegevusloa järele sõltub seega nii rahastamisvajadusest kui ka tegutsemispiirkonnast, rahastamisvajaduse puhul nõuavad ekvaatori printsiipidega liitunud pangad kohaliku toetuse tõestamist ja põliselanikega piirkondades kehtivad ettevõttele ÜRO nõuded.

Sotsiaalne tegevusluba on reeglina piiritletud kindla projekti ja kindla kogukonnaga. Ettevõtte, kellel on harud erinevates kohtades, võib ühes kohas sotsiaalne tegevusluba olla, aga see ei taga talle teises kohas luba (Thomson, Boutilier 2011a). Samas varasemad kogemused kindlasti aitavad kaasa uues kogukonnas selgitustöö tegemisel, kui on näiteks ette näidata positiivseid kogemusi keskkonnamõjudega toime tulemiseks või edukad majandustulemused teises riigis.

Autor on osalenud mitmetel rahvusvahelistel energeetikakonverentsidel, kus on ühe teemana käsitletud kohaliku toetuse tähtsust kaevandamis- ja energeetikaprojektidele. 2013. aasta juunis toimus autori läbiviimisel Tallinna Tehnikaülikoolis rahvusvaheline põlevkivisümposium, mille läbiviimise teema oli põlevkivitööstuse kasu ühiskonnale – energiapuudule, töökohad ja majanduslik jätkusuutlikkus. Neljandat korda Eestis toimunud konverentsil räägiti ka kogukondade ja tööstuse vahelistest suhetest. Sama aasta oktoobris korraldas Colorado Mäeülikool põlevkivisümposiumi USA-s, kus viidi läbi paneelarutelu sotsiaalse tegevusloa teemal. Kogemusi põlevkiviprojekti arendamisel jagasid Eesti Energia tütar-ettevõtte Enefit American Oili esindajad, kes rääkisid kogukonna kaasamisest, põlevkivi tutvustamisest riigis, kus vastav tööstusharu puudub ning tõdesid samas, et kõiki ei saa veenda, et põlevkivi kasutamine on majanduslikult mõttekas. (Social ... 2013). Erinevates ettekannetes räägiti ka sotsiaalsest tegevusloast ja arutleti selle rolli üle projektide elujõulisuse hindamisel ja finantseerimisel. Märkimisväärsete keskkonnamõjudega tööstusprojektide jaoks, kus tuleb kaasata võõrkapitali, on sotsiaalne tegevusluba ärikriitiline eeldus projekti edukaks elluviimiseks, sest pankade jaoks suurendab projekti riskitaset tugev vastuseis, mis võib esineda näiteks kriitiliste meediakajastuste, meeleavalduste või sõnavõtte näol.

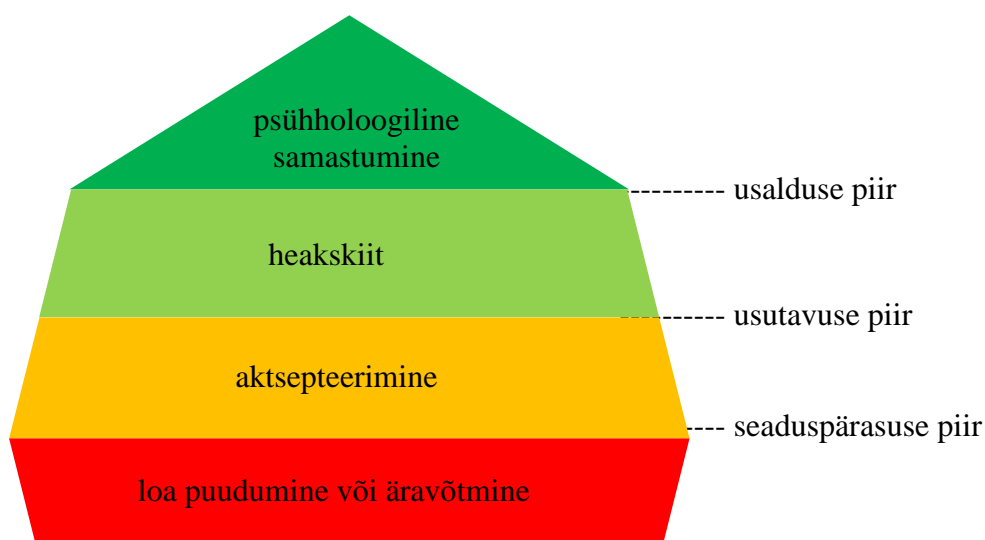
1.2. Sotsiaalse tegevusloa tasemed

Sotsiaalse tegevusloa hankimine algab ettevõtte tegevuse mõistmisest. Kui ettevõtet ja selle esindajaid nähakse usaldusväärsetena ja seaduseid järgivatena, siis aktsepteerivad tegevust ka kohalikud elanikud. Kui suhet hoitakse ning sidusrühmi kaasatakse, kuulatakse ära ja täidetakse antud lubadusi, võib ettevõtte lõpuks saavutada kogukonna usalduse.

Sotsiaalne tegevusluba koosneb normatiivsetest komponentidest, mis hõlmavad kogukonna taju ettevõtte seaduspärasuse, usutavuse ja usaldusvääruse kohta. Need komponendid moodustuvad aja jooksul kumulatiivselt kogukonna liikmete kogemustest. Kõigepealt peavad inimesed nägema ettevõtet seaduspärasena, enne kui neid hakatakse nägema usutavana ning usalduse teenimise eelduseks on kogukonna liikmete taju, et ettevõtte on seaduspärane ja usutav. Thomson ja Boutilier (2011a) toovad välja kaks peamist sotsiaalse tegevusloa taset – heakskiit (positiivne hoiak, nõusolek või rahulolek) ja aktsepteerimine (talumine, nõustumine, nõusse jäämine). Kui esimesel tasemel on ettevõttel võimalik tegutseda ja olla rahumeelsetes suhetes naabritega, on teine tase kõigile osapooltele kasulik ning aitab ka tööstusharu üldisele mainele kaasa. Sotsiaalne tegevusluba võib ületada heakskiidu taset, kui piisav osa sidusrühmadest hakkavad ettevõtte eestkõnelejateks ja tunnetavad end kaasomanikena.

Thomson ja Boutilier (2011b) viisid 2009. aastal Boliivias ühe kaevanduse sidusrühmade. Uuringu tulemustest lähtuvalt täpsustasid nad sotsiaalse tegevusloa tasemeid ning pakuvad välja neli taset (vt joonis 1).

Sotsiaalse tegevusloa puudumine või äravõtmine võib tähendada ettevõttele raskendatud ligipääsu vajalikele ressurssidele, näiteks finantseering, seadusest tulenevad load, toormaterjal, tööjõud, turg, infrastruktuur. Loa puudumine võib tuua kaasa ka ettevõtte vastaseid boikotte, nii rahumeelseid kui ka vägivaldseid meeleavaldusi. Kõige keerulisem on hakata usaldust looma sellelt tasemelt, kuna kogukond on valmis ettevõtte tegevust või arenguplaane takistama. (Thomson, Boutilier 2011a) Tõenäoliselt on ülemaailmselt rohkem aktsepteeritud kui tagasilükatud projekte, seega on joonisel 1 loa puudumise osa kujutatud kitsamana kui aktsepteerimise osa.

Joonis 1. Sotsiaalse tegevusloa tasemed

Allikas: (Thomson, Boutilier 2011b)

Sotsiaalse tegevusloa puudumise tõttu on näiteks Coca-Cola pidanud sulgema oma tehase Indias, kuna kogukonna aktivistid süüdistasid ettevõtet põua ajal tekkinud joogivee puuduses (Asmus 2009). Energiaettevõtte Royal Dutch Shell on kannatanud kahjusid sotsiaalse tegevusloa puudumise tõttu, kui Nigeeria militaarne valitsus tappis kohalikke elanikke, kes protesteerisid Shelli plaanitava gaasiprojekti vastu. (Shell...2011). Kliendid on boikoteerinud spordirõivaste tootjat Nike'i, kuna ettevõtte allhankijad kasutasid lapstööjõudu, tänaseks rakendavad nad kodanikeühendusi, kes aitavad kontrolli tootmisahela vastavust sõlmitud kokkulepetele (Wilburn, Wilburn 2011). Sidusrühmade informeeritus survestab globaalseid ettevõtteid üha enam käituma eetiliselt kõikjal, kus nad tegutsevad.

Sotsiaalse tegevusloa puudumist Eestis kirjeldab töö kirjutamise ajal aktuaalne fosforiidiuuringute teostamine. Viru Keemia Grupi poolt tõstataud fosforiidiuuringute küsimus seostub paljudele 1980ndate aastate lõpus toimunud nn fosforiidisõjaga ja sümboliseerib vastupanu Nõukogude Liidu võimule. Üle kahekümne aasta on möödunud, ent ajalooline mälu ja emotsioonid on alles ning ettevõtte, kes soovib fosforiidi kaevandamist uurima hakata, on saanud terava kriitika osaliseks. Eesti geoloog ja keskkonnateadlane professor Erik Puura (2014) sõnul tuleb saavutada mitte ainult kohalike elanike ja poliitikute usaldus, vaid ka näiteks kultuuritegelaste nõusolek. „Piisab, kui küsida Urmas Sisaski käest, kas ta fosforiidi kaevandamise plaanide esile kerkides teeb uue laulu. Kui jah, siis on väga raske soovitada plaanidega edasi liikuda,“ tõdeb Puura.

Kui sidusrühmad näevad ettevõtte tegevust **seaduspärasena**, siis on ettevõttel madalaim sotsiaalse tegevusloa tase. Seaduspärasuse (ingl k *legitimacy*) all mõeldakse avalikkuse ja oluliste organisatsioonide aktsepteeringut ettevõtte tegutsemisele ettevõtte poolt valitud viisil. Seaduspärasus võib sotsiaalse tegevusloa kontekstis olla pragmaatiline, moraalne või kognitiivne (Thomson, Boutilier 2011a):

1. Pragmaatiline seaduspärasus (ingl k *pragmatic legitimacy*) põhineb avalikkuse enda huvidel. Kogukond võib endalt küsida, mida ettevõtte tahab ja mis kasu nemad sellest saavad, kuidas ettevõtte tegevus mõjutab kogukonda ja neile eluks vajalikke loodusressursse. Kindlate vastuse puudumisel võib kogukond hinnata seaduspärasust selle alusel, kas ettevõtte suhtub kogukonna muredesse vastutustundlikult ja kaasavad neid otsustusprotsessi.
2. Moraalne seaduspärasus (ingl k *moral legitimacy*) põhineb normatiivsel heakskiidul. Selle saavutamiseks peab kogukond tajuma, et ettevõtte juhid austavad neid, käituvad nende sotsiaalsete, kultuuriliste või poliitiliste normide kohaselt ja jälgivad kohalikega suheldes vajalikke nõudeid. Kogukond näeb ettevõtet seaduspärasena, kui nende hinnangul mõjutab ettevõtte tegevus üldist heaolu.
3. Kognitiivne seaduspärasus (ingl k *cognitive legitimacy*) põhineb arusaadavusel. Uue arendusprojekti korral võib kogukond küsida, kas ettevõtte on varem sarnast projekti mujal teinud ja kas nende tegevus on levinud praktika või uurimata valdkond. Kogukond soovib aru saada, kas ettevõtte suudab teha seda, mida lubavad ja plaanivad. Tegutseva ettevõtte puhul viitab küsimuste mittetekkimine kognitiivse seaduspärasuse olemasolule, kuna ettevõtet ja selle tegevust peetakse iseenesest mõistetavaks ning neid nähakse kogukonna majanduse loomuliku osana.

Seaduspärasuse hindamiseks võivad kogukonna liikmed tunda huvi seadustele vastavuse ja vajalike lubade olemasolu kohta. Ettevõtte peab järgima seaduseid ja kohalikke tavaid ning jagama infot ettevõtte ja selle tegevuse kohta. Näited sarnaste projektide realiseerimisest teistes riikides aitavad hajutada kahtluseid omavolilise või kahtlase arendustegevuse osas. (Thomson, Boutilier 2011a) Kui ettevõtte tegevus peab vastama rahvusvahelistele normidele ja standarditele, siis on kindlasti kasulik sellest ka sidusrühmi informeerida.

Seaduspärasuse puhul peab lisaks ettevõtte tegevusele olema ka kogu tarneahel eetilise. Näiteks võttis keskkonnauhendus Greenpeace sihikule palmiõli kasutavad suurettevõtted, kelle allhankijate tegevus kahjustas orangutangide populatsiooni vihmametsades palmide ulatusliku mahavõtmise tõttu. Tuhanded inimesed jagasid sotsiaalmeedias infot, mille tulemusena karmistasid palmiõli kasutav suurkorporatsioonid Nestlé, Unilever ja Kraft Foods lepinguid oma allhankijatega. (Sonne 2010) Sotsiaalmeedia ajastul on protestiaktsioonide korraldamine ettevõtete tegevuse vastu lihtne ja oma sõnumile on võimalik kiiresti saavutada lai kõlapind.

Järgmine tase on kogukonna poolne **aktsepteerimine**, kus asuvad ilmselt enamik ettevõtjaid. Sellel tasemel võivad läbirääkimised venida, kodanikuühendused võivad teravdatult jälgida ja avaldada arvamust ettevõtte tegevuse kohta. (Measuring ... 2014) Sellel tasemel asuvad ettevõtjad, keda nähakse kogukonna poolt juba seaduspärastena, kogukond on valmis kuulama ettevõtet ja arvestama selle ettepanekuid. Kui kogukonnal pole projektile vastuväiteid, võivad nad anda projektile esialgne nõusoleku. (Thomson, Boutilier 2011a) Enamus ettevõtteid on tõenäoliselt aktsepteeritud tasemel, mistõttu on see osa ka joonisel 1 kõige laiemalt kujutatud.

Usutavus (ingl k *credibility*) on usalduse loomise eeldus. Kui ettevõtet nähakse usutavana, siis usub kogukond, et ettevõtte peab lubadusi ja käitub ausalt. Kui seaduspäraseks peetakse ettevõtteid, kes kuulavad ära kogukonna mured, siis usutavuse saavutamiseks peavad ettevõtted kogukonna muredele ka reageerima ning kogukond peab tajuma, et mingi tulemus on aruteludest sündinud. Usutavuse peamised osad on info läbipaistvus ja erinevate gruppide puhul ühesugune käitumine. Kogukond võib endalt küsida järgmiseid küsimusi (Thomson, Boutilier 2011a):

1. Kas ettevõtte täidab oma lubadusi ja kohustusi? Kas nad on midagi ette võtnud kogukonna poolt esitatud probleemide lahendamiseks? Kas lubadused tunduvad ebarealistlikud?
2. Kas mõnda sidusrühma koheldakse teistest erinevalt?
3. Kas ettevõttel on saladusi? Kas nad väldivad suhtlemist või teatud küsimustele vastamist? Kas nad teadvustavad raskuseid või näivad libekeelsed?

Usutavuse saavutamine eeldab kogukonna kuulamist, nende küsimustele vastamist, info ja ettepanekute jagamist ning lubatud ettepanekute elluviimist. Varajases tegevusstaadiumis aitab usutavust luua vastamise operatiivsus ja lühikese täideviimisajaga

algatused, et näidata kohest kasu kogukonnale. Näiteks võib olla kasu kolmanda osapoolte kinnitusest ettevõtte tegevuse kohta või kogukonnale nn valvekoera rolli omistamine, näiteks kogukonna liikmetest koosnev keskkonnakomitee. Ametlikud kokkulepped ja lepingud aitavad ootusi juhtida ja vältida arusaamatusi. Usutavust on kerge kaotada, kui ettevõtte jagab valeinfot või ei täida lubadusi. Usutavust võivad rikkuda ka aktiivsete kodanikeühenduste poolt toodud näited teistest ettevõtetest mujal maailmas, kes on rikkunud lubadusi, tekitanud sotsiaalseid või keskkonnaprobleeme. Sellisel juhul näivad reeglina need jutud usaldusväärsemad kui ettevõtte vastuväited, kuna ettevõtetel tundub alati olevat suurem motivatsioon tõe moonutada kui kodanikeühendustel (Thomson, Boutilier 2011a), tõenäoliselt seetõttu, et kodanikeühenduste eesmärgid tunduvad vähem omakasupüüdlilikud võrreldes ettevõtete eesmärkidega teenida kasumit.

Kui ettevõtte on muutunud kogukonnas usutavaks, siis tõuseb sotsiaalne luba **heakskiidu** tasemele. Heakskiidetud ettevõtet nähakse hea naabrina ja ettevõtte saavutuste üle tuntakse uhkust (Measure ... 2014). Kui ettevõtte on kogukonna jaoks seaduspärane ja usutav, siis annab kogukond suure tõenäosusega heakskiidu projektile ja ettevõttel on kindel ligipääs vajalikele ressurssidele. Kui kogukond on projekti heaks kiitnud, siis muutuvad selle liikmed vastupanuvõimeliseks ettevõtte vastaste rühmituste sõnumitele ja ettevõtte jaoks ei esine sotsio-poliitist riski (Thomson, Boutilier 2011a). Heakskiidu saavutamine eeldab ettevõtete poolt pühendunud ja pikaajalist tööd kogukonna liikmetega.

Kui ettevõtte on teeninud välja kogukonna **usalduse** (ing k *trust*), siis usuvad kogukonna liikmed, et ettevõtte käitub alati kogukonna parimatest huvides (Thomson, Boutilier 2011a). Usaldus tähendab isiku valmisolekut sõltuda teisest isikust, muuta ennast haavatavaks teiste tegude tulemustele (Williams 2001). Enne täieliku usalduse ärateenimist võivad kogukonna liikmed küsida endalt järgnevat küsimusi (Thomson, Boutilier 2011a):

1. Kas ettevõtte on täitnud oma lubadusi korduvalt ja pidevalt?
2. Kas ettevõtte lahendas ootamatuid probleeme kogukonna parimatest huvidest lähtuvalt?
3. Kas ettevõtte jagas võimu luues partnerlussuhte?

Usalduse olulisust sotsiaalse tegevusloa kontekstis on käsitletud ka Moffat ja Zhang (2013), kes uurisid Austraalia ühe kaevanduse mõjupiirkonna sidusrühmade hoiakuid. Uuringu läbiviijad rõhutavad usalduse olulisust sotsiaalse tegevusloa kontekstis ning

soovitavad nad ettevõtetele kohelda erinevaid sidusrühmi võrdsetel alustel ning pöörata tähelepanu suhtluse kvaliteedile.

Täieliku usalduse ära teenimiseks ei piisa ettevõtte eesmärkide täitmise huvides lubadustest kinnipidamisest, vaid tuleb algselt tegevi, mis aitavad kogukonnal nende eesmäärke ellu viia. Kui esineb täielik usaldus, siis on ettevõtte suutnud selgitada otsuste tegemise protsesse piisavalt ja kogukonna liikmed suhtuvad ka ettevõtte poolsetesse äraütlemistesse rahulikult, kuna nad usaldavad otsustajaid. (Thomson, Boutilier 2011a). Kohalike elanike usalduse võitmine ei tähenda, et nad peaksid olema ettevõtte tegevusega üksikasjalikult kursis, vaid neil peab olema kindlus, et probleemide tekkimise korral on ettevõtte pühendunud lahenduste leidmisele (Clerico, Wilkinson 2013). Täieliku usalduse esinemise puhul annavad ettevõtted raskuste puhul selgitusi ning küsivad kogukonnalt ideid, kuidas lubaduse täitmist takistavaid asjaolusid ületada. Kui ettevõtte kaasab igal võimalusel kogukonda otsuste tegemisse, tunneb kogukond vastutust nii võimaliku kasu kui ka riskide eest. Usalduse teenimiseks on vaja aega ning reeglina tekib see ühiste kogemuste läbi, mis on olnud mõlemale poolele positiivsed. (Thomson, Boutilier 2011a) Usalduse väljateenimine on keeruline protsess ja seda olulisem on usaldust hoida, kui see on juba kord saavutatud.

Aja jooksul, kui ettevõtja ja kogukonna vahel on tekkinud usaldus, võib kogukond ettevõttega **psühholoogiliselt samastuda** (ingl k *psychological identification*) (Thomson, Boutilier 2011a). Sellisel juhul on tuntav poliitiline tugi ja kogukonna esindajad on valmis kaitsma ettevõtet kriitikute ees (Measure ...2014). Hägunevad piirid ettevõtte ja kogukonna vahel, kogukond tunneb end ettevõtte kaasomanikuna ja vastutavana selle edu eest. Kogukonna ja ettevõtte jaoks on vastutuspiirid ja otsuste tegemise põhimõtted selgelt arusaadavad (Thomson, Boutilier 2011a). Tõenäoliselt asub sellisel tasemel vähe ettevõtteid ning taseme saavutamise eeldus on ettevõtte puhul pikaajaline ja domineeriv roll piirkonna majanduses või kogukonna väärtustega tugevalt haakuv tegevus. Näiteks Eestis algatatud iga-aastane talgupäev „Teeme ära“ on autori hinnangul psühholoogilise samastumise tasemel, kümned tuhanded vabatahtlikud võtavad sellest iga kord osa ja liikumine on levinud juba enam kui sajasse riiki.

1.3. Sotsiaalse tegevusloa tegurid

Thomson ja Boutilier (2011b) viisid Boliivia kaevanduse sidusrühmade seas läbi kvantitatiivuuringu sotsiaalse tegevusloa mõõtmiseks. Kogukonna esindajatel paluti hinnata oma nõusolekut või mittenõusolekut 24 väitega 5-punkti skaalal. Uuringu tulemuste põhjal pakuvad Thomson ja Boutilier neli tegurit, mis mõjutavad sotsiaalse tegevusloa saamist, mis on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Sotsiaalse tegevusloa saamise tegurid

Teguri nimetus	Hoiaku kirjeldus	Roll taseme määramisel
Majanduslik legitiimsus	Kogukond tajub, et ettevõtte tegevusest on neile kasu ja oma kõige tähtsamate eesmärkide saavutamiseks on vajalik koostöö ettevõttega.	Puudumise korral ei anna sidusrühmad sotsiaalset tegevusluba. Kui olemas, siis paljud annavad sotsiaalse tegevusloa aktsepteerimise taseme.
Sotsio-poliitiline legitiimsus	Kogukond tajub, et ettevõtte mõjutab positiivselt regiooni arengut, austab kohalikke eluviise, kuulab kogukonna liikmete arvamusi. Ettevõtte roll vastab ühiskonna ootustele ning ta käitub ausalt. Suhe ettevõttega on hea.	Puudumise korral on aktsepteerimine vähetõenäoline. Kui nii sotsio-poliitiline kui vastastikune usaldus puuduvad, siis ei ole ühegi sidusrühma aktsepteering tõenäoline.
Vastastikune usaldus	Kogukond tajub, et ettevõtte ja selle juhid kuulavad, annavad vastuseid, peavad lubadusi, astuvad dialoogi. Ettevõtte kohtleb kõiki võrdselt. Kogukonnal ja ettevõttel on ühine visioon regiooni tulevikust.	Puudumise korral on aktsepteerituse tase vähetõenäoline. Kui nii sotsio-poliitiline legitiimsus kui vastastikune usaldus puuduvad, siis ei ole ühegi sidusrühma aktsepteering tõenäoline.
Institutsioonide vaheline usaldus	Sidusrühmi esindavad organisatsioonid tajuvad, et nende ja ettevõtte vahelised suhted põhinevad üksteise huvide kestval arvestamisel, organisatsioonide hinnangul jagab ettevõtte avalikult olulist infot, kaasab otsuste tegemisse ja võtab arvesse organisatsioonide huvisid.	Puudumise korral on psühholoogiline identifitseerimine ebatõenäoline. Kui esinevad sotsiopoliitiline legitiimsus ja vastastikune usaldus, kuid puudub institutsioonide vaheline usaldus, annavad enamik sidusrühmadest sotsiaalse tegevusloa aktsepteeringu tasemel.

Allikas: (Thomson, Boutilier 2011b)

Ettevõtte tegevuse aktsepteerimise eeldus on majanduslik legitiimsus ehk kogukond peab tajuma kasu ettevõtte tegevusest. Kogukonna kasu võib väljenduda näiteks otsestes ja

kaudsetes töökohtades, lisanduvast maksutulust ja seeläbi piirkonna majanduse tugevnemises, majanduslikust ja/või energeetilises sõltumatuses, kui tegemist on energeetikaettevõttega.

Lisaks majanduslikule kasule määrab sotsiaalse tegevusloa saavutamist ka suhe kogukonnaga, mis väljendub sotsio-poliitilises legitiimsuses ja kogukonna liikmete ning institutsioonide poolsest usaldusest. Ettevõtte tegevust ei aktsepteerita, kui selle tegevus ei vasta ühiskonna ootustele ja puudub hea tahe suhtlemisel kogukonnaga. Kõrgemad sotsiaalse tegevusloa tasemed on võimalikud juhul, kui ettevõtet usaldavad nii kogukonna liikmed kui neid esindavad organisatsioonid ning kogukond tajub, et neid kaasatakse otsuste tegemisse.

1.4. Kogukond sotsiaalse tegevusloa kontekstis

Traditsiooniliselt peetakse kogukonnaks gruppi inimesi, keda ühendab geograafiline asukoht, suhtlus või identiteet (Bowen et al 2010). Sotsiaalse tegevusloa kontekstis käsitletakse kogukonda kui sidusrühmade võrgustikku (üksikisikud, grupid ja organisatsioonid), kellel on ühine huvi ettevõtte tegevuse vastu, ettevõtte tegevus mõjutab neid ja/või nemad suudavad ettevõtte tegevust mõjutada (Thomson, Boutilier 2011a). Kogukonda võivad kuuluda näiteks perekonnad, kinnisvaraomanikud ja –rentijad, teised ettevõtjad, põllumaa harijad, kodanikuühendused, usurühmitused jne (Wilburn, Wilburn 2011).

Kogukond ei pruugi asuda geograafiliselt ühes ja samas piirkonnas ja on reeglina heterogeenne. Näiteks kohalikud elanikud, kes on harjunud plaanitava kaevanduse territooriumil loomi karjatama, on sidusrühm, keda projekt väga mõjutab, aga neil ei pruugi olla suurt võimalust ettevõtte tegevust mõjutada. Teisalt rahvusvaheline keskkonnaühendus, kes korraldab plaanitava kaevanduse vastu meelevaldusi, võib mõjutada projekti käekäiku, kuid meelevaldajate endi käekäiku ei pruugi otseselt kaevanduse avamine mõjutada, siiski on nad kogukonda kuuluv sidusrühm. (Thomson, Boutilier 2011a) Erinevate sidusrühmade ja nende huvide kaardistamine on eeldus sotsiaalse tegevusloa olemasolu määramiseks.

Sotsiaalse tegevusloa saavutamine on töömahukas ja aeganõudev tegevus ning sõltub ettevõtte mõjudest. Ühes sidusrühmas võib olla toetus ettevõtte tegevusele tugev, teises võib esineda vastasseis. Erinevatel sidusrühmadel on ka erinev võime ettevõtte tegevust mõjutada Thomson ja Boutilier (2011b) soovivad kogukonna määratlemisel teha kindlaks, millistel sidusrühmadel on ettevõtte tegevusega seonduvaid muresid ning küsida uuritava sidusrühma

liikmetelt, milliste sidusrühmadega on neil suhteid ja keda nemad peavad ettevõtte jaoks olulisteks. Sotsiaalse tegevusloa hankimiseks on vajalik teada ja mõista kogukonna väärtusi ja äristiili. Hoiakute mõistmiseks tuleb hinnata ka kohalike varasemaid kokkupuuteid sarnaste tööstustega, kas kogemused on olnud positiivsed või negatiivsed.

Asmus (2009) pakub kogukonna uurimiseks järgmised küsimused:

1. Kuidas on kogukond määratletud? Kas kogukond on piiritletud geograafiliselt ja kas kogukonna valitud juhtidel on elanikest kõrgem või võrdne staatus?
2. Millised on kogukonna siseste lahkarvamuste puhul otsuste tegemise protsessid (näiteks rahvahääletus vmt)?
3. Milline on piisav nõusoleku määr poliitilise protsessi puudumisel?

Iga kogukond ei ole võimeline andma sotsiaalset tegevusluba. Sotsiaalse tegevusloa andmiseks peab kogukonna suhete võrgustik olema tasakaalustatud struktuuriga, kogukond peab olema võimeline kaasama liikmeid otsuste tegemisse ning parimal juhul arvestama kõikide liikmete huvidega. Sotsiaalset tegevusluba ei ole võimeline andma kogukond, mille erinevad liikmed ei suuda üksteisega suhelda, millel puuduvad enamuse eest kõnelejad või on elitaarsed esindajad, kes ei esinda enamust. Keeruline on saada sotsiaalset tegevusluba killustunud kogukonnas, kus erinevad tugevad grupid võistlevad võimu pärast. Sellise kogukonna puhul on ettevõttel valida, kas piirdutakse lubadega, mida annavad välja ametiasutused või alustatakse tööd kogukonna tuumiku loomiseks või tugevdamiseks. (Thomson, Boutilier 2011a) Ametiasutuste poolt antavate lubadega piirdumise puhul võib ettevõttele jääda vaid sotsiaalse tegevusloa seaduspärasuse tase.

Näide kogukonna tugevdamisest sotsiaalse tegevusloa saavutamiseks on energeetikaettevõtte British Petroleumi Indoneesias asuva vedela maagaasi arendusprojekt. Ettevõtte tuvastas keskkonna- ja sotsiaalsete mõjude hinnangus projekti mõju kogukonnale. Mõjupiirkonnas elasid põlisrahvad, seega seati eesmärgiks tugevdada kogukonnasuhteid sotsiaalse tegevusloa saamiseks. Kogukonnasuhete tugevdamiseks tegeleti hõimudega, et nad oleksid suutelised esindama kogukonna huve ja osalema projektis, aidati arendada kohalikke ettevõtteid, et nad oleksid võimelised kasutama projektist tulenevaid koostöövõimalusi, aidata tõsta hõimude teadlikkust Indoneesia valitsuse struktuurist ja rollist, loodi tervise edendamise programme, koolitati kohalikke elanikke tulevaseks tööhõiveks ning tugevdati naiste staatust ühiskonnas otsuste tegemisel. (Yates, Horvath 2013) Tõenäoliselt on suur korporatsioonid läbi

eelnevate kogemuste ja ebaõnnestumiste tõttu tajunud vajadust kogukondi arendada, et mastaapseid projekte oleks võimalik jätkusuutlikult arendada.

Erinevate riikide puhul hakkab sotsiaalse tegevusloa taotlemisel mängima rolli kogukonna eelnev häälestatus. Ühiskonna üldine usaldatavus erineb riigiti. Thomson ja Boutilier (2011a) viitavad 2005. aastal läbiviidud üldise usalduse uuringule valitud riikides, kus esiviisikus on Norra, Rootsi, Kanada, Hiina ja Uus-Meremaa ning lõpus Brasiilia, Türgi, Filipiinid, Peruu ja Makedoonia. Erinevuse selgused pole päris täpselt teada, aga on arvatud, et madalam üldine usaldus võib olla seotud ühiskonna suurema majandusliku lõhestatusega ja poliitiliselt ebakindlamate oludega. Igal riigil on ka oma ajalooline taust, mõnel riigil võib olla varasemast kaevandustega või tööstusettevõtetega negatiivseid kogemusi või suurendab üldist umbusku varasem riigi okupeeritus võõrriigi poolt. Kogukonna eelnevad kogemused ja riigi üldine arengutase mõjutavad sotsiaalse tegevusloa saamise aega. (Thomson, Boutilier 2011a) Tööstusharudel on seega ka kollektiivne vastutus, ühe ettevõtte ebaõnnestumine mõjutab teiste ettevõtete jaoks samas piirkonnas või tegevusvaldkonnas sotsiaalse tegevusloa saavutamist.

Sotsiaalse tegevusloa saavutamine algab kogukonna ülesehituse ja sotsiaalse tegevusloa andmise võimekuse mõistmisest. Kui kogukond ei ole piisavalt tasakaalustatud ja esindusvõimeline, siis tuleb sotsiaalse tegevusloa taotlemisel alustada kogukonnasuhete arendamisest.

1.5. Sotsiaalse tegevusloa saavutamine

Kui ettevõtte on defineerinud sidusrühmad ja kogukonna ülesehitusest aru saanud, tuleb järgmisena valida kogukonna kaasamise strateegia. Kogukondade kaasamiseks on erinevaid võimalusi, üks võimalus on jaotada tegevusi vastavalt kaasatuse astmele (The Social... 2013):

1. **Info jagamine** on ühepoolne tegevus, mille eesmärk on pakkuda avalikkusele tasakaalustatud ja objektiivset infot. Infot saab jagada trükitud materjalidel, kodulehel või korraldades avatud uste päevi.
2. **Kogukonna arvamuse küsimine**, mis eeldab kahepoolset suhtlust. Näiteks kogutakse kogukonnalt tagasisidet ning jagatakse infot, kuidas tagasiside mõjutab

ettevõttes otsuste tegemist. Praktilised tegevused võivad olla näiteks uuringute läbiviimine ja kohtumised sidusrühmade esindajatega.

3. **Kaasamise** puhul tehakse kogukonnaga rohkem ja järjepidevalt tööd, näiteks korraldades töötubasid, eesmärgiga olla pidevalt kursis avaliku arvamuse ja sidusrühmade muredega.
4. **Koostöö** tähendab partnerlussuhte loomist, kus kaasatakse sidusrühmi otsuste tegemisel, sidusrühmadel võimaldatakse pakkuda probleemidele alternatiive ja neilt küsitakse võimalikke eelistusi probleemkohtade lahendamisel, eesmärgiks on leida konsensus. Sellise lähenemise puhul võib näiteks luua sidusrühmade esindajatest koosneva mõttekoja.
5. **Võimu andmisel** pannakse lõplik otsus avalikkuse kätte, ettevõtte rakendab seda, mida sidusrühmad otsustavad.

Kogukondade kaasamine algab ilmselt info jagamisest, kuid edasine tegevus ja kaasatuse aste sõltub ettevõtte valmidusest panustada pikaajaliselt kogukonnasuhete loomisse. Suurem kaasatus ei tähenda pelgalt üksikuid toetusprojekte ja infopäevi, tegemist on pikaajaliste tegevustega.

Bowen, Newenham-Kahindi ja Herremans (2010) pakuvad kogukondade kaasamiseks kolm võimalikku strateegiat:

1. **Tegevustepõhise kaasamise** (ingl k *transactional engagement*) puhul ettevõtted annavad oma panuse kogukonda, näiteks teevad heategevuslikke annetusi, töötajad löövad kaasa vabatahtlikena kogukonna tegevustes, ettevõtte korraldab info jagamise üritusi. Suhtlemine on ühepoolne ja ei toimu regulaarselt. Ettevõttel on kontroll protsessi üle, kuid usaldust on võimalik saavutada vaid teatud piirini.
2. **Ühendusepõhise kaasamise** (ingl k *transitional engagement*) puhul luuakse kogukonnaga ühendus, peetakse dialooge ja avalikke nõupidamisi sidusrühmadega, turundustegevustes arvestatakse kogukonna vajadustega. Suhtlemine on kahe-suunaline, kuid suurem osa sõnumitest läheb ettevõtte suunalt kogukonnale. Suhtlus on korduv ja seeläbi on võimalik teenida suuremat usaldust kui tegevustepõhise kaasamise puhul. Kontroll protsessi üle on ettevõttel.
3. **Muudatustepõhise kaasamise** (ingl k *transformational engagement*) puhul kutsutakse kogukonnas esile muudatusi, näiteks ühiselt juhitakse projekti ja tehakse otsuseid, omanikusuhe on jagatud kogukonna ja ettevõtte vahel. Suhtlemine on

kahepoolne ja infot liigub võrdselt nii ettevõttelt kogukonnale kui kogukonnalt ettevõttele. Suhtlemine on sage ja kontroll protsssi üle on ühine ning seeläbi on võimalik saavutada usalduslik suhe kogukonna ja ettevõtte vahel.

Tegevuste- ja ühendusepõhise kaasamise puhul on ettevõtte ja kogukonna kasud erinevad. Kogukonna kasud võivad olla kohalik areng, tulud, uute teadmiste omandamine, ettevõtte töötajate vabatahtlik töö. Ettevõtte kasud võivad olla usaldusvääruse saavutamine, parem riskide juhtimine, hea maine tööandjana. Muudatusepõhise kaasamise puhul tekivad ettevõtte ja kogukonna jaoks ühised kasud, näiteks ühine vastutus probleemide lahendamisel. (Bowen et al 2010) Muudatusepõhine kaasamine eeldab ettevõttelt pikaajalist visiooni piirkonnas tegutsemiseks ja juhtkonna avatust anda osa otsuste tegemisest kogukonnale.

Üks näide muudatusepõhisest kaasamisest on energeetikaettevõtte Shell ja rahvusvahelise keskkonnaühenduse Living Earth Foundationi koostöö, mis on kestnud tänaseks rohkem kui 16 aastat. Koostöö sai alguse, kui Shell 1991. aastal toetas Living Earth Foundationi projekti Venetsueelas. Ettevõtte ja keskkonnaühenduse suhtlus jätkus ning mõne aasta pärast pöördus Shell Living Earth Foundationi poole, kuna ettevõttel oli Nigeerias raskuseid ning oli teada, et keskkonnaühendusel oli kogemusi Aafrika kogukondadega. Living Earth Foundationi juhtimisel viidi läbi vajalikke tegevusi kogukonna kaasamiseks, paneelarutelusid, töötubasid ja kogukondade arendamist. Tänapäevaks on Shelli ja keskkonnaühenduse koostööst saanud mõlema poole väitel võrdne ja püsiv partnerlus eesmärkide nimel, mida kumbki osapool üksinda ei suudaks ellu viia. (The development ... 2010)

Praktilisi soovitusi ettevõtetele sotsiaalse tegevusloa säilitamiseks on andnud nii ettevõtted kui organisatsioonid. Rahvusvahelise Energiaagentuuri juht Maria van der Hoeven (2012) soovib koheselt ja otsustavalt reageerida, kui midagi läheb valesti ning jagada infot keskkonnamõjudega toimetuleku kohta mitte ainult keskkonna- ja kodanikeühendustele, vaid ka laiemale avalikkusele, olles läbipaistev ressursside ohutul arendamisel. Ettevõtetele USAID, Goldcorp ja Ashoka juhivad soovivad sotsiaalse tegevusloa loomiseks ja säilitamiseks olla mingi sotsiaalse eesmärgi eestkõneleja (ingl k *social purpose leader*). Suurettevõtted peaksid valima, milline ühiskondlik probleem mõjutab kõige rohkem nende ärieesmärke ja näitama eeskuju selle lahendamisel. (Klein 2012) Näiteks mitmed kiirmoeketid kutsuvad kliente üles andma vanu rõivaid taaskasutusse ja kaevandusettevõtted taastavad endiseid karjääre istutades sinna puid ning tekitades kogukonna liikmetele vaba aja veetmise võimalusi.

Sotsiaalse tegevusloa kontseptsiooni arendajad Thomson ja Boutilier (2011a) pakuvad kokkuvõtlikult „rusikareeglid“, mis aitavad ettevõttel tegevusluba saavutada:

1. Ettevõtte peab austama ja kaasama kogukonda.
2. Suhtlemisel kogukonnaga peab olema läbipaistev ja aus.
3. Kogukonna muresid tuleb kuulata ja suhtuda neisse empaatiliselt.
4. Kogukonna muredele tuleb reageerimine ja hoida lubadusi.
5. Ettevõtte peab suhtlemisel rakendama hea tahet ning olema valmis kaitsma kogukonna huve.
6. Ettevõtte peab tegutsema selgete reeglite alusel ja põhimõttekindlalt.

Thomsoni ja Boutilieri soovitusi kinnitavad Prno (2013) poolt nelja riigi kaevanduspiirkonnas läbi viidud uuringud, mille põhjal väidetakse, et sotsiaalse tegevusluba loomine põhineb suhtel kogukonnaga ning kogukondade jaoks on oluline aru saada ettevõtte tegevuse jätkusuutlikusest.

Thomsoni ja Boutilieri (2011a) andmetel on levinumad vead, mida sotsiaalse tegevusloa taotlemise protsessis tehakse, järgnevad:

1. Ei arendata kogukonnaga suhteid põhjendades, et uuringuprojekt on liiga varases staadiumis ning oodatakse õiget aega või kindlust, et projekt käivitub.
2. Suheldakse valikuliselt sidusrühmadega, kes suhtuvad projekti positiivselt. Sellisel juhul ei saa ettevõtte täielikku informatsiooni kogukonna hoiakute kohta.
3. Õonestatakse ettevõtte usaldusväärsust jättes täitmata lubadusi või jagades valeinfot.
4. Ei saada kogukonna ülesehitusest ja kogukonna sisestest suhetest aru, luuakse tahtmatult kogukonna sees konkurentsi, mis võib viia konfliktide puhkemiseni.
5. Loodetakse ainult ametlikele lubadele ning ei kaasata kogukonda.
6. Ei suudeta kogukonnaga suhteid hoida, kui tekib muutus projekti või ettevõtte juhtimises.
7. Tõlgendatakse ja ülehinnatakse kogukonna ja ettevõtte suhteid valesti ülehindamine, aetakse segamini nõusolek heakskiiduga ja koostöö usaldusega. Inimesed võivad teha ettevõttega koostööd erinevatel põhjustel, viisakusest, omakasupüüdlikkusest, valiku puudumise tundest – sellised põhjused ei viita usalduslikule suhtele.

Ettevõtte parimatest kavatsustest hoolimata jääb siiski alati mingi osa neid, kes ei toeta ettevõtte tegevust ega ole avatud dialoogiks. Äärmuslikke rühmitusi kirjeldatakse näiteks märksõnadega „ära ehita mitte midagi ialgi millegi lähedusse“ (ingl k *Build Absolutely*

Nothing Anywhere Near Anything, lühend *BANANA*) või „mitte minu tagahoovis“ (ingl k *Not In My Backyard*, lühend *NIMBY*). Terminid hakkasid arenema 1980-ndatel ja neid on kasutatud kildaõli ja –gaasi arendusprojektide kohta, nafta pumpamise, tuuleparkide, elektriijaamade, keemiatehaste aga ka mobiilimastide, hostelite, staadionite, lennujaamade, sadamate jmt kontekstis. (NIMBY ... 2013) Äärmuslike rühmituste olemasoluga peab arvestama ja kohtlema neid siiski austusega, kuigi nende poolehoiu saavutamine on äärmiselt keeruline ja pigem ebatõenäoline.

Sotsiaalse tegevusloa hankimine ei ole ühekordne tegevus, toetust tuleb hoida kogu tegutsemisaja jooksul ja hiljemgi, et säiliks hea lähtepositsioon teistele ettevõtetele või sama ettevõtte uutele projektidele (Social ... 2013). Sotsiaalne tegevusluba ei ole ajas püsiv, selle olemasolu ja taset võivad mõjutada uus informatsioon, sarnaste ettevõtete ebaõnnestumised muudes piirkondades või probleemid ettevõtte enda tegevusega. Kriisiolukorras tuleb välja sotsiaalse tegevusloa tõeline väärtus. Kui kohaliku kogukonnaga suhet on hoitud ja eksisteerib usaldus, siis on kergem tulla välja ka keerulistest olukordadest või õnnetustest, mida ettevõtluses täielikult vältida ei ole kunagi võimalik. Samuti muutub sotsiaalse tegevusloa olemasolu ja tase oluliseks juhul, kui ettevõtte soovib laieneda ning vajalik on erinevate ametlike lubade saavutamine, tööjõu juurdepalkamine, rahastamine või ligipääs muudele ressurssidele.

Eesti Energia sotsiaalse tegevusloa olemasolu ja tasemel analüüsimisel kasutab autor peamiselt Boutilieri ja Thomsoni (2011a) poolt väljapakutud kontseptsiooni, mille kohaselt on sotsiaalne tegevusluba ettevõttega seotud sidusrühmade nõusolek ettevõtte tegevusega ja kogukonna hinnang tegevuse vastuvõetavusele. Sotsiaalse tegevusloa saavutamine eeldab ettevõttelt head tahet ja pikaajaliste eesmärkide etteseadmist lühiajalistele. Mida suuremat mõju omab ettevõtte keskkonnale, kogukonnale ja sidusrühmadele, seda olulisem on ka ettevõtte panus ja pühendumus sotsiaalse tegevusloa saavutamisele ning hoidmisele, sest sotsiaalse tegevusloa äravõtmine ohustab justnimelt suurema mõjuga ettevõtteid. Sotsiaalse tegevusloa puudumisel või äravõtmisel on ettevõttel raskendatud ligipääs äritegevuseks vajalikele ressurssidele – tööjõule, infrastruktuuri arendustele ning kohaliku kogukonna tugev vastuseis võib mõjutada ka ametkondi mitte väljastama tegevuseks vajalikke lubasid ja kooskõlastusi. Kogukond peab vähemalt nägema ettevõtte tegevust seaduspärasena, et ettevõtte saaks ligipääsu tegutsemiseks vajalikele ressurssidele – tööjõud, finantseering, ametlikud load, infrastruktuur jne.

2. EESTI ENERGIA ÜLEVAADE

2.1. Eesti põlevkivisektori ülevaade

Maailmas mittekonventsionaalseks energiallikaks peetav põlevkivi on Eestis olnud energiaallikana kasutusel juba ligi 100 aastat. Põlevkivi kasutuselevõtu tingis Esimese maailmasõja ajal Peterburis tekkinud kütusekriis, mis tekitas huvi põlevkiviõli kasutamise vastu eesmärgiga toota sellest bensiini. 1921. aastal avati Kohtla-Järvel prooviõlivabrik ning eelmise sajandi esimesel poolel ehitati mitmeid õlivabrikuid. (Tammiksaar 2013). Esimene põlevkivil toimiv soojuselektrijaam avati 1949. aastal Kohtla-Järvel. Põlevkivi massiline kasutamine elektri tootmiseks sai alguse 1959. aastal, kui Ida-Virumaal alustas tööd Balti soojuselektrijaam. Sellele järgnes Eesti võimsaima elektrienergia tootja Eesti elektrijaama avamine 1969. aastal. (Bachmann et al 2014) Eelmisel sajandil põlevkivitööstusele kehtinud regulatsioon ei ole võrreldav tänapäeva rangete keskkonnanõuetega ja tänapäevani on silmaga nähtavad toonase põlevkivitööstuse parandmõjud nii looduskeskkonnas, näiteks tehismägede, reostunud jõgede, taimestiku muutuses kui ka kaevanduste tõttu tühjaksjäänud külade näol.

Parandmõjud mõjutavad ka tänapäeval ühiskonna hoiakuid põlevkivitööstuse suhtes, kuigi mõjude likvideerimisega tegeletakse ja tööstusest mõjutatud territooriumitele leitakse uusi kasutusvõimalusi. Näiteks Kiviõli poolkoksimäel on avatud suusakeskus, suletud Aidu põlevkivikarjääri alale rajatakse veespordikeskust ja Narva elektrijaamade suletud tuhaväljale on rajatud tuulepark.

Täna tegeleb Eestis põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega tegeleb Eestis neli ettevõtet, kellest suurim on 100% Eesti riigile kuuluv Eesti Energia AS oma tütaretevõtetega, kelle põhitegevus on põlevkivi kaevandamine ja sellest elektri-, soojusenergia ja õli tootmine. Eesti Energia käive ulatus 2013. aastal 966,4 miljoni euroni ja kulumieelne ärikasum oli 310,5 miljonit eurot. (Aastaruanne 2013)

Viru Keemia Grupp AS on Eesti suurim keemiatööstusettevõtte, mille põhitegevusaladeks on õlisaaduste, kemikaalide ja keemiatoodete tootmine põlevkivist, kõrvaltegevusaladeks soojuse ja elektrienergia tootmine ning jaotamine. Kiviõli Keemiatööstuse OÜ tegeleb peamiselt põlevkiviõlisaaduste tootmisega. AS Kunda Nordic Tsement kasutab vähesel määral põlevkivi kütusena tsemendi tootmise protsessis. (Pihor et al 2013)

Põlevkivi kaevandamist käsitletakse mitmes riiklikus arengukavas. Käesoleva töö kontekstis peab autor kõige olulisemateks energiamajanduse riiklikku arengukava aastani 2020 ja põlevkivi kasutamise riiklikku arengukava 2016-2030.

Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi poolt koostatud energiamajanduse riikliku arengukava (2009) kohaselt on Eesti energiasektori missioon tagada Eestis pidev, tõhus, keskkonda säästev ja põhjendatud hinnaga energiavarustus ning säästlik energiakasutus. Eesti energiasektori tugevusteks on vähene sõltuvus imporditavatest energiaallikatest, piisavate tootmisvõimsuste olemasolu Eesti nõudluse rahuldamiseks ja tugevad energiafirmad. Energiamaajanduse riikliku arengukava koostajad nimetavad energeetikasektori ühe nõrkustena põlevkivi domineerivat osa energiabilansis ning ohuna kohaliku elanikkonna ja kohalike omavalitsuste vastuseisu uutele energiaraajatistele. (Ibid)

Energiamaajanduse arengukava kohaselt tuleb Eesti põlevkivist toodetud tooteid müüa maksimeerides nii ettevõtte kui ka riigi tulu ressursist. (Ibid) Energiamaajandus on Eesti heaolu peamisi tagajaid ja põlevkivitööstus on Eesti riigi üks olulisemaid tuluallikaid. Riiklik eesmärk nii põlevkivitööstusele üldiselt kui ka Eesti Energiale kui riigiettevõttele on pidev ja stabiilne rahavoog riigieelarvesse, mis laekub ressursi- ja keskkonnatasude, töötasudelt arvestatavate sotsiaal- ja tulumaksu ning omanikutulu näol. Eesti Energia panus riigieelarvesse ressursitasudena põlevkivi kaevandamise eest, keskkonnatasudena, tööjõumaksudena ja dividendidena oli 2013. aastal 190 miljonit eurot (Aastaruanne 2013).

Põhiosa kaevandatud põlevkivist kasutatakse soojus- ja elektrienergia tootmiseks elektrijaamades, aastal 2011. kasutati selleks 14,4 miljonit tonni põlevkivi ja õli tootmiseks umbes 4 miljonit tonni põlevkivi. Eesti on üks vähestest riikidest maailmas, kelle elektritootmine põhineb nii suurel määral kodumaisel toorainel, ligikaudu 88% Eestis toodetust energiast moodustab põlevkivist toodetud elektrienergia (Pihor et al 2013).

Põlevkivi kaevandamist reguleerib Eestis Keskkonnaministeerium ja nende poolt koostatav põlevkivi kasutamise riiklik arengukava. Kehtivate kaevandamislubade alusel on

võimalik Eestis kaevandada aastas kuni 20 miljonit tonni põlevkivi, millest 15 miljonit tonni on kaetud Eesti Energia Kaevandustele eraldatud kaevelubadega. (Põlevkivi...2013).

Põlevkivi kasutamise riiklik arengukava toob välja mitmed probleemid, mis seonduvad sotsiaalse tegevusloa teemaga Ida-Virumaa kogukondades (Ibid):

1. Avalikkusele ei ole jagatud piisavalt infot korrastatud endiste kaevandusalade kohta ja ühiskonda ei ole aktiivselt teavitatud ettevõtete tegevusest keskkonnakahjude leevendamisel.
2. Ida-Virumaa elukeskkonna arendamisel ei ole pööratud piisavalt tähelepanu piirkonna atraktiivseks muutmiseks tippspetsialistide jaoks, keda vajab põlevkivitööstus.
3. Põlevkivi töötlemisel võib tekkida lõhnareostus, mis põhjustab kohalikele elanikele stressi ja ärritust.
4. Kaevandusalade lähedal asuvate elanikele veevarustuse tagamiseks tuleb teha investeeringuid ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajamiseks.
5. Põlevkivitööstus võib pärssida Ida-Virumaa üldist ettevõtlusaktiivsust, kuna põlevkivimaardla kohal paiknevatel maadel on piirangud.

Põlevkivi kaevandamise ja töötlemise mõjupiirkonda jäävate kohalike omavalitsuste jaoks on oluline kompenseerida ja leevendada põlevkivitööstuste poolt tekitatud kahjusid ning selleks on kasutusel keskkonnatasude süsteem, mille üks eesmärkidest on vähendada põlevkivi kasutamisega seotud võimalikke kahjusid. Avalik diskussioon on tekkinud keskkonnatasude kasutamise üle. Ligikaudu 70% kogu Eesti keskkonnatasudest tuleb põlevkiviettevõtelt, kuid Ida-Virumaale suunati näiteks 2012. aastal 6% keskkonnatasudest, tasude jaotus järgib võrdse rahastamise põhimõtet jagades tasud kõikide maakondade vahel enam-vähem võrdselt. Põlevkivitööstuse mõjualas elavad inimesed ei tunneta seeläbi eluolu paranemist ning põlevkiviettevõtelt nõutakse lisainvesteeringuid ja –toetusi. (Pihor et al 2013) Kohalike elanike meelestatust põlevkivitööstuse suhtes mõjutavad parandmõjud, näiteks põlevad poolkoksimaed ja reostatud jõed, mis otseselt ei ole seostatavad ühegi täna toimiva ettevõttega, kuid mõjutavad kogu tööstuse kuvandit negatiivselt.

2.2. Eesti Energia ja ettevõtte eesmärgid

Eesti riigi peamine energeetiline ressurss on põlevkivi ja riigi eesmärk on luua parimad viisid selle väärtuse maksimeerimiseks, tulu ühiskonnas jagamiseks, keskkonnamõju minimeerimiseks ja varustuskindluse tagamiseks elektritootjana (Aastaaruanne 2013). Nende eesmärkide tagamiseks on Eesti Energia AS riigi omanduses.

Eesti vabariik on omanikuna on seadnud Eesti Energiale järgmised strateegilised eesmärgid (Omaniku ...2014):

1. Teenida stabiilselt dividenditulu ja kasvatada ettevõtte väärtust;
2. Arendada õlitootmist ja teisi põlevkivi kõrge väärtustamise viise;
3. Tugevdada Eesti positsiooni põlevkivienergeetika kompetentsikeskusena, investeerides teadus- ja arendustegevusse ning tehes rahvusvahelist koostööd;
4. Tõsta võrguteenuse kvaliteeti;
5. Minimeerida majandustegevuse keskkonnamõju, kasutada loodusvarasid ja mõjutada maastikke säästvalt, suurendada jäätmete taaskasutust ning vähendada keskkonnaheiteid.

Põlevkivi maksimaalse väärtustamise eesmärgil on Eesti Energial plaan laiendada õlitööstust ja mitmekesistada elektri tootmiseks kasutatavate kütuste portfelli, kasutades elektri tootmiseks õlitootmise kõrvalsaaduseid poolkoksi ja põlevkivigaasi ning biomassi. Tootes põlevkivist esmalt õli ja kõrvaltoodetest elektrit suureneb kasutatava põlevkivi efektiivsus. Põlevkivi tõhusama kasutamise kaudu näeb ettevõtte võimalust muuta Eesti energiavaldkonnas netoeksportijaks, mis toetab Eesti majanduse kasvu. (Aastaaruanne 2013)

Põlevkiviõli tootmine oli aastani 2009 oli Eesti Energia jaoks kõrvaltegevus ning ettevõtte põhifookus oli elektrienergia tootmisel ja jaemüügil. Eesti Energia esimene põlevkiviõlitehas ehitati 1980. aastal ning peale 70% ulatuses ümberehitamist ning ettevõtte kaubamärgivahetust sai nimeks Enefit140. Tehas toodab üle 200 000 tonni põlevkiviõli aastas ja müüb toodangut Eestis soojatootjatele, energeetikaettevõtetele, teedehitajatele, põllumajandustootjatele. Üle poole toodangust läheb ekspordiks laevakütuste tootjatele ja müüjatele. Põlevkiviõli võrdlustoote nafta stabiilselt kõrge maailmaturu hind ajendas ettevõtet laiendama põlevkivist õli tootmist ning Eesti Energia ehitas uue õlitehase Enefit280, mille ehitus lõpetati 2012. aastal. Uus põlevkiviõlitehas võimaldab Eesti Energial kahekordistada

põlevkiviõli tootmiskahtu. Otsuse tegemise aeg investeerida järgmistesse õlitechastesse ja tööstuse laiendamisse ei ole töö kirjutamise hetkel autorile teada.

Eesti Energia turundus- ja kommunikatsioonitegevused toetavad ettevõtte ärieesmärke. Eesti Energia vajab oma tegevuseks ja strateegiliste eesmärkide elluviimiseks avalikkuse nõusolekut. Uued strateegilised eesmärgid, põlevkivist õli tootmine ja õlitootmise kõrvalsaadustest ja biomassist elektri tootmine tähendavad olulist suunamuudatust, sest ettevõtet nähakse siiani peamiselt elektri tootja ja müüjana. Strateegiliste eesmärkide elluviimiseks tuleb suurendada avalikkuse toetust põlevkivi kui energiaallikka kasutamisele ning suurendada teadlikkust ja toetust Eesti Energia plaanidele arendada põlevkiviõli tööstust.

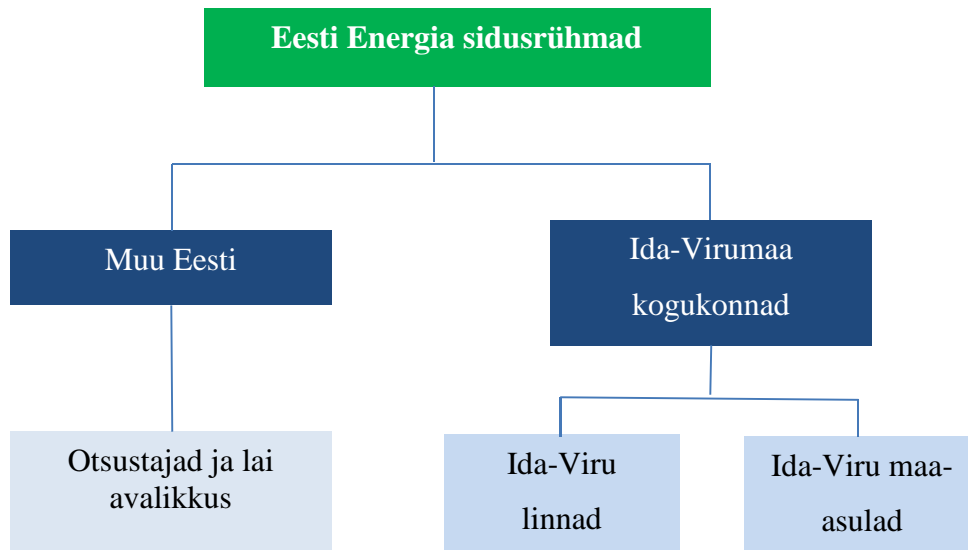
Turundus- ja kommunikatsioonieesmärgid käsitlevad kogu Eesti avalikkuse hoiakuid, kuid oluline on ka vaadelda eraldi Ida-Virumaa põlevkivitööstuse mõjualas olevaid inimesi. Eesti põlevkivitööstuse otseses mõjualas on 175 000 Eesti elanikku, kes elavad Ida-Virumaal ja kolmes Lääne-Virumaa haldusüksuses (Kunda, Rägavere ja Sõmeru vald). Piirkonda on ajalooliselt mõjutanud 1916. aastal alanud põlevkivi kaevandamine ja hoogne põlevkivitööstuse areng. (Pihor et al 2013, 32-33)

2.3. Eesti Energia sidusrühmad

Eesti Energia tegevust mõjutavad nii üldine avalik arvamus, riigiettevõtteks ka poliitilisel tasandil otsustajate arvamus kui ka spetsiifilisemalt Ida-Virumaa kogukondade toetus. Ida-Virumaa kogukonnad on ettevõtte jaganud huvide alusel kahte gruppi, linnad ja maa-asulad (vt joonis 2).

Eesti Energia on põlevkivivaldadena ehk Ida-Virumaa sidusrühmadena defineerinud vallad, kus on tänapäeval aktiivne kaevandamine, elektri- või õlitootmine ning samuti need, kus on ajalooliselt Eesti Energia kaevandus olnud, mis on tänaseks suletud. Põlevkivivaldadena defineeritud vallad on Iisaku (1192 elanikku), Illuka (909 elanikku), Lüganuse (1361 elanikku), Mäetaguse (1518 elanikku), Sonda (804 elanikku), Vaivara (1472 elanikku). (Statistikaamet...2013)

Muu Eesti all peab Eesti Energia silmas laiemat avalikkust, kelle hulka kuuluvad ka ajakirjanikud, energeetikasektoriga seotud teadlased ja otsustajaid, kelleks on peamiselt poliitikud ja ametnikud.

Joonis 2. Eesti Energia sidusrühmad

Allikas: (Eesti Energia)

Eesti Energiat puudutav kogukond võimeline andma sotsiaalset tegevusluba, kogukond on kindlalt määratletud, geograafiliselt piiritletud ning valitud juhtidel on elanikest suurem võimalus mõjutada Eesti Energia suhtes tehtavaid otsuseid.

Eesti Energia äritegevus on tugevalt mõjutatav poliitilistest otsustest nii riiklikul kui ka kohaliku omavalitsuse tasemel. Strateegiliste eesmärkide elluviimiseks vajab Eesti Energia toetust nii põlevkivivaldades, kus tööstus edasi areneb uute õlitehaste ja kaevanduste näol kui ka laiemal avalikkuse seas, kelle arvamus mõjutab otsustajaid, et ettevõtte saaks rakendada uut strateegiat ning luua lisandväärtust põlevkivi suurema väärimise näol.

3. UURINGUTE TEOSTAMINE JA TULEMUSED

3.1. Kasutatud uuringumeetodid

Autor kasutab sotsiaalse tegevusloa olemasolu hindamiseks ja taseme määramiseks kahe uuringu tulemusi.

Eesti Energia uurib regulaarselt koostöös uuringufirmaga TSN Emor Eesti elanike hoiakuid energia tootmise, põlevkivitööstuse ja Eesti Energia suhtes. Uuringu tellija on Eesti Energia kommunikatsiooniosakond. Uuringuesmärke seavad ja küsimusi aitavad koostada Eesti Energia kommunikatsioonijuhid, kaasa arvatud töö autor. Autor osales 2014. aasta uuringu läbiviimises, panustades koostöös kolleegidega Eesti Energia ja põlevkivitööstusega seotud küsimuste koostamisse. Autori panus seisneb lisaks küsimuste koostamisele tulemuste analüüsis sotsiaalse tegevusloa kontekstis.

Uuring viidi läbi TNS Emori CATI-buss uuringu raames, mis on kaks korda kuus telefoni teel läbiviidav üle-eestiline esinduslik kvantitatiivuuringu. Ühte uuringusse koondatakse mitme kliendi küsimustikud. Eesti Energia küsimused olid lisatud 07.-10.01.2014 ning 21.-24.01.2014 küsitlustesse, intervjuud viidi läbi arvuti abil juhitavate telefoniintervjuudena. Üldkogumi moodustasid Eesti Vabariigi alalised elanikud vanuses 15 või enam (01.01.2013 seisuga 1 085 309 inimest). Valim koosnes 1100 inimesest ning selle moodustamisel kasutati üldkogumi proportsionaalset mudelit. Intervjuude raames helistati juhuslikult genereeritud mobiilinumbritele, kuna 96% Eesti 15-aastastest ja vanematest elanikest kasutab mobiiltelefoni ning see tagas üldkogumi parima esindatuse. Valimi struktuuri võrreldi vastavate näitajatega üldkogumi kohta ja esinduslikkuse tagamiseks kaaluti tulemusi. (Elanike ... 2014) Uuring käsitles lisaks põlevkivitööstusele ka teisi valdkondi, näiteks elektri jaemüük, kuid autor kasutab käesoleva töö raames vaid põlevkivitööstust puudutavaid küsimusi.

Kvantitatiivuuringus uuriti sotsiaalse tegevusloa kontekstis peamiselt majanduslikku ja sotsio-poliitilist legitiimsust ehk kas Eesti elanikud näevad kasu Eesti Energia tegevusest ja hindavad ettevõtte panust Eesti üldisesse arengusse. Majandusliku ja sotsio-poliitilise legitiimsuse olemasolu on sotsiaalse tegevusloa olemasolu alus, kui neid tegureid ei eksisteeri, siis ei ole sotsiaalse tegevusloa olemasolu tõenäoline. Uuringut viiakse läbi iga-aastaselt, kuid autor keskendub analüüsis 2014. aasta tulemusele.

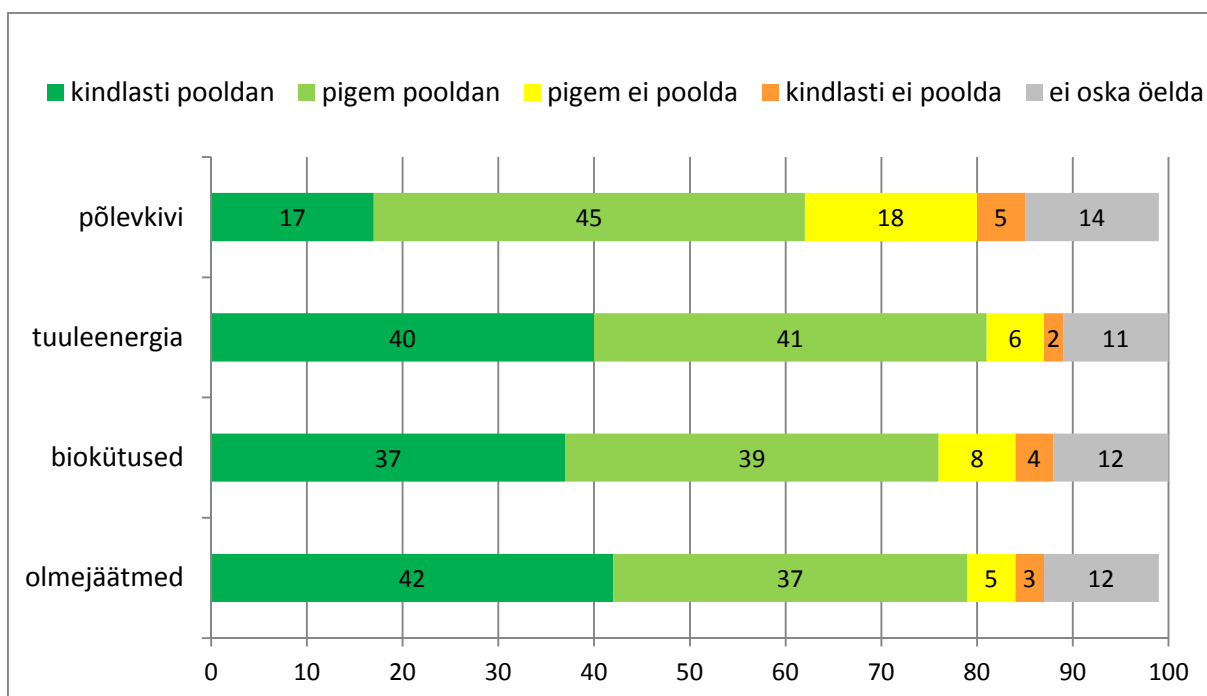
2012. aastal uuris Eesti Energia Ida-Virumaa kogukondade arvamusi liidrite hoiakuid ja ootuseid suurtööstuste suhtes. TNS Emori poolt läbiviidud kvalitatiivuuringu raames viidi läbi 18 silmast silma süvaintervjuud kohaliku kogukonna arvamusi liidritega erinevates Ida-Virumaa paikades ning kuus kontrollgrupi intervjuud arvamusi liidritega Harjumaa valdades. Arvamusi liidrite määramiseks kasutati 2009. aasta kohalike omavalitsuste volikogude valmistulemusi, otsiti võimalikult eri eluvaldkondade eestkõnelejaid, kes pidasid end informeerituteks, mõjukateks ja uuringu teemast rääkinud uuringule eelneva aasta jooksul oma kogukonna liikmetega. (Ida-Virumaa ...2012) Autor kasutab uuringu läbiviijate poolt SWOT-meetodiga analüüsitud tulemusi. Autori panus on uuringu tulemuste analüüsimine sotsiaalse tegevusloa kontekstis lähtudes neljast tegurist, mille on pakkunud välja Thomson ja Boutilier (2011b): majanduslik legitiimsus, sotsiopoliitiline legitiimsus, vastastikune usaldus ja institutsioonide vaheline usaldus. Autor on kodeerinud arvamusi liidrid numbritega 1-18.

Suurtööstustena tajuti Ida-Virumaal peamiselt Eesti Energiat ja Viru Keemia Gruppi. Eesti Energiat mainiti intervjuudes rohkem ning autor on vastuste analüüsil keskendunud piirkondadele, mis on seostatavad Eesti Energiaga. Narvas, Maidla, Vaivara, Mäetaguse vallas peeti suurtööstuseks ainult Eesti Energiat, Kohtla vallas, Kohtla-Järvel ja Jõhvis Viru Keemia Gruppi ja Eesti Energiat ning Lüganuse vallas lisaks eelnimetatutele ka Kiviõli Keemiagrupperi. (Ida-Virumaa...2012)

Autor vaatleb töö kontekstis Eesti Energiale sotsiaalset tegevusloa andvate sidusrühmadena nii Ida-Virumaa kogukonda kui kogu Eesti elanikkonda. Eesti Energia tegevus mõjutab elektri varustuskindluse tagajana, olulist keskkonnamõju omava ettevõtte ning olulise riigieelarvesse panustajana kõiki Eesti elanikke. Samas Ida-Virumaa tekivad peamised keskkonnamõjud ja seal asub ka suurem osa töökohtadest. Edasiste eesmärkide realiseerimiseks vajab Eesti Energia nii üldise Eesti avalikkuse kui ka Ida-Virumaa kogukondade toetust.

3.2. Kvantitatiivuuringu tulemused

Põlevkivitööstuse sotsiaalse tegevusloa olemasolu hindamiseks uuriti toetust erinevatele energiaallikatele, sealhulgas põlevkivile (vt joonis 3). Võrreldes põlevkiviga toetavad Eesti elanikud rohkem taastuvate energiaallikate kasutamist. Tuuleenergia kasutamist elektri ja sooja tootmiseks toetab 81% ja biokütuste (hakkepuut, turvas) kasutamist toetab 76% vastanutest. Olmejäätmete kasutamist toetab 80%. Toetus põlevkivi kasutamisele on siiski võrdlemisi kõrge, 62% uuringus osalenutest kindlasti või pigem toetavad põlevkivi kasutamist elektri ja soojuse tootmiseks.

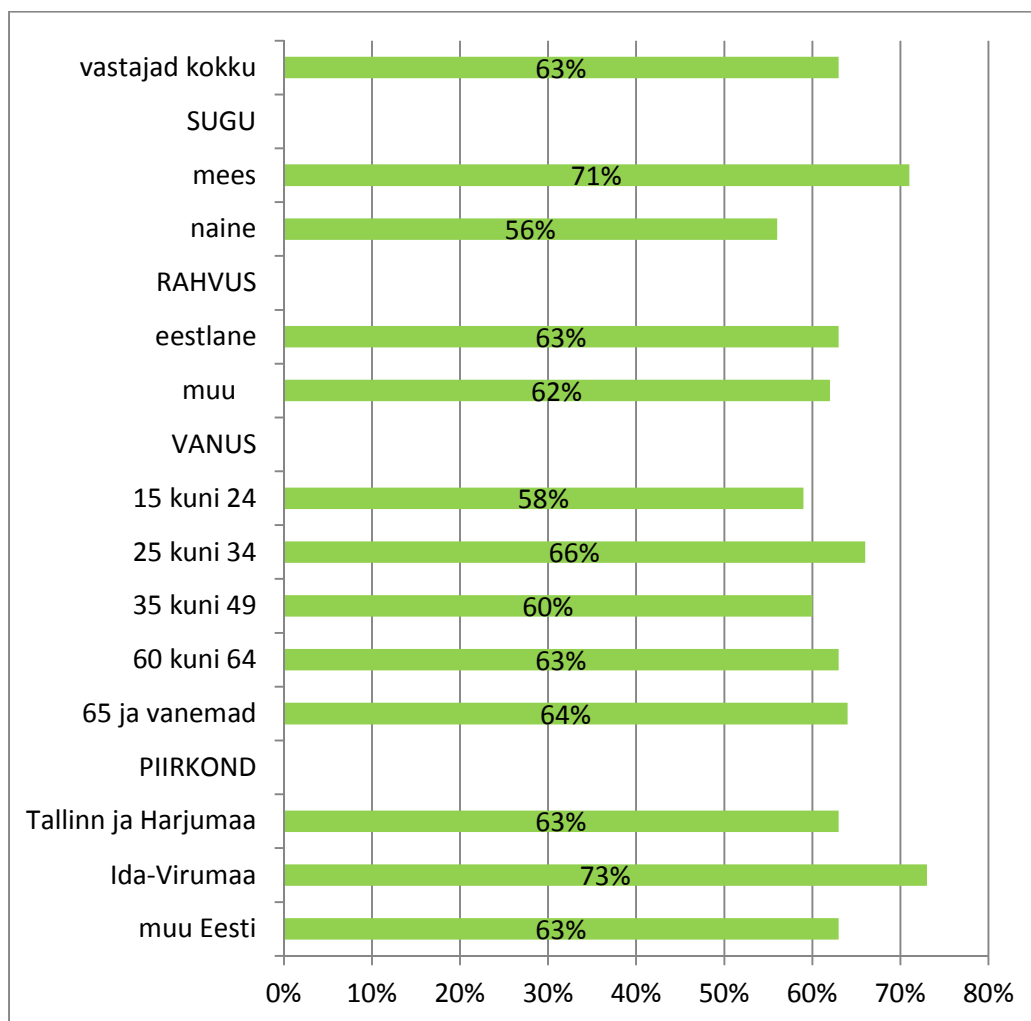
Joonis 3. Eesti elanike toetus põlevkivi kui energiaallika kasutamisele elektri ja soojuse tootmiseks

Allikas: (autori koostatud lisas 1 toodud andmete põhjal)

Kõrge toetus taastuvenergiaallikate kasutamisele võib olla põhjustatud ka selle võrdlemisi vähesest kasutuspraktikast Eestis. Põlevkivitööstuse keskkonnamõjudega on Eesti elanikud hästi kursis tööstuse pika ajaloo tõttu ning hoiakuid võivad mõjutada pärandmõjud, kuid taastuvate energiaallikate kasutamise mõjudest ei pruugi olla avalikkusel objektiivset ülevaadet. Ka Eesti Energia toodab elektrienergiat taastuvatest energiaallikatest nagu tuul,

vesi ja biomass, kuid ettevõtte fookus on põlevkivil, seega on oluline jätkuv toetus põlevkivi kasutamisele.

Uurides toetust põlevkivi kui energiaallika kasutamisele demograafiliste näitajate lõikes selgub, et suurem toetus on meeste, Ida-Virumaa elanike ja 25-34 aastaste seas (vt joonis 2). Naised ja noored vanuses 15 kuni 25 suhtuvad põlevkivi kasutamisse skeptilisemalt. Muus osas on toetus põlevkivi kasutamisele suhteliselt ühtlane, mõnevõrra väiksem on toetus ka vanusegrupis 35 kuni 49.

Joonis 4. Toetus põlevkivi kui energiaallika kasutamisele elektri ja soojuse tootmiseks Eesti elanike seas sihtrühmiti

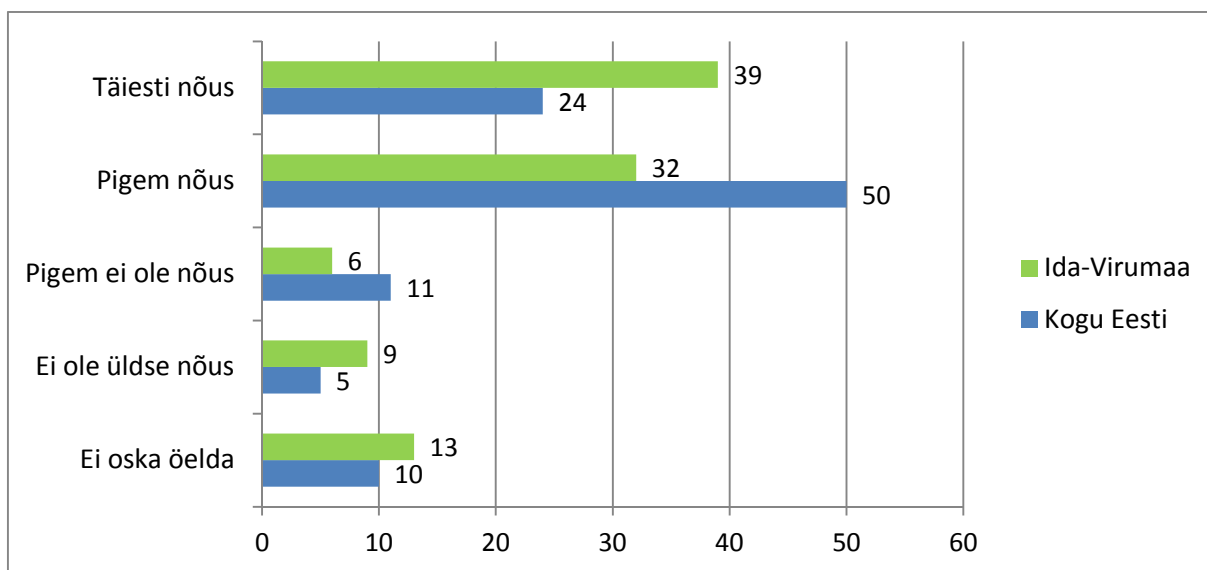
Allikas: (autori koostatud lisas 2 toodud andmete põhjal)

Ida-Virumaa elanike seas on toetus põlevkivi kasutamisele kõrgem kui mujal Eestis. Tõenäoliselt mõjutavad kõrgemat toetust põlevkivitööstusega seotud töökohad, mis asuvad

suuremas osas Ida-Virumaal. Põlevkiviettevõtted on piirkonna suurimad tööandjad ja ida-virumaalaste isiklik seos sektoriga tõenäoliselt mõjutab uuringu tulemusi. Suurem toetus Ida-Virumaa elanike seas võib olla selgitatav kohaliku kogukonna parema teadlikkusega taastatud tööstusaladest ja üldiselt tänapäeva põlevkivitööstuse keskkonnamõjudest. Võib esineda positiivne seos, et tööstusest teadlikumad inimesed toetavad põlevkivi kasutamist rohkem.

Noorte seas on toetus põlevkivile keskmisest veidi nõrgem, mis võib viidata pealekasvava põlvkonna väärtushinnangute muutumisele. Fossiilsete kasutamine võib tunduda noortele iganenud ning taastuenergia kasutamine keskkonna suhtes vastutustundlikum. Autori hinnangul vajaksid noorte hoiakud energiaallikate kasutamisele täpsustavaid uuringuid.

Sotsiaalse tegevusloa olemasolu ja selle taset mõjutab, kas sidusrühmad tajuvad, et neil on ettevõttega ühine nägemus piirkonna tulevikust ja ettevõtte mõjutab positiivselt regiooni arengut. Joonisel 5 on näidatud vastajate nõusoleks väitega, kas Eesti Energia annab olulise panuse Eesti majandusse. Uurimusküsimuse koostamisse panustas ka autor.

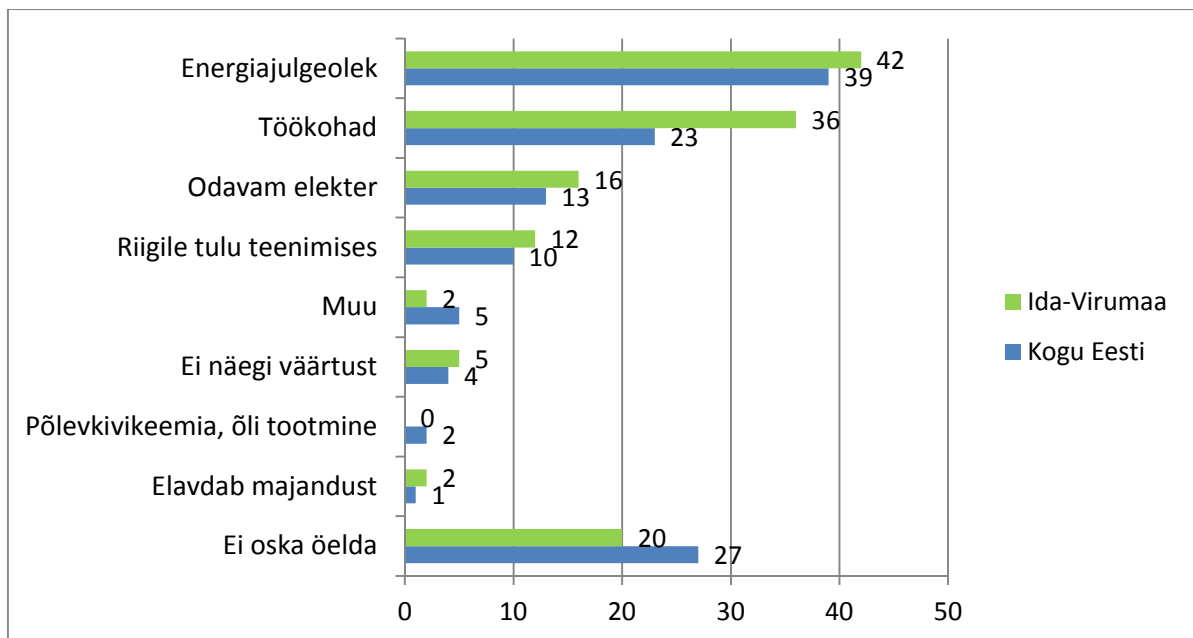
Joonis 5. Vastused väitele „Eesti Energia annab olulise panuse Eesti majandusse“, %

Allikas: (autori koostatud lisas 3 toodud andmete põhjal)

Ollakse nõus, et Eesti Energia annab olulise panuse Eesti majandusse. 74% kogu Eesti vastanutest olid väitega nõus, kuid suurem osa väitega nõustujatest on pigem nõus. Märkimisväärne on Ida-Virumaal täiesti nõus olevate suurem osakaal võrreldes kogu Eestiga, mis võib viidata, et ida-virumaalased tajuvad põlevkivitööstuse väärtust selgemalt.

Sotsiaalse tegevusloa olemasolu eeldus on sidusrühmade tajus, et ettevõtte või tööstusharu tegevusest on neile kasu. Uuringus osalejatel paluti öelda, milles seisneb nende hinnangul põlevkivitööstuse peamine väärtus Eestile (vt joonis 6). Uurimusküsimuse koostamisse panustas ka autor.

Peamise väärtusena näevad vastajad energiajulgeolekut (s.h vastused „ei sõltu teistest“ ja „oma energiaallikas“), mis on võrdse kaaluga nii kogu Eestis kui Ida-Virumaal. Teiste peamiste väärtustena nimetatakse töökohti, mis ootuspäraselt on olulisemad Ida-Virumaa vastajatele. 27% kogu Eesti vastajatest ei oska nimetada ühtegi väärtust. Vastajate hulk, kelle arvates ei ole põlevkivitööstusel mingit väärtust, on väike, nii arvab vaid 4% kogu Eesti vastajatest.

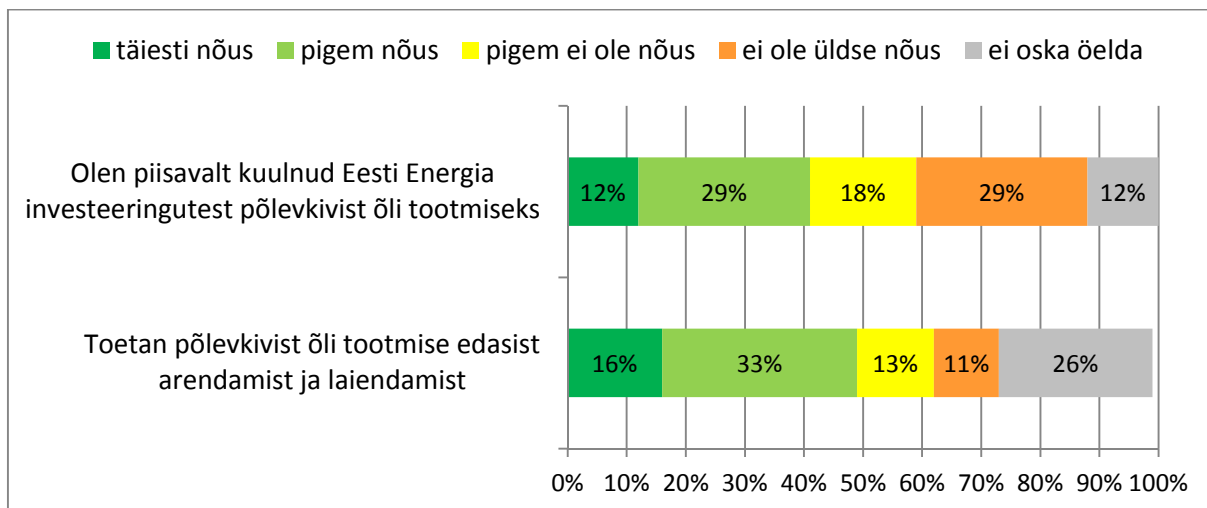
Joonis 6. Põlevkivitööstuse peamine tajutud väärtus kogu Eesti ja Ida-Virumaa vastajate seas, %

Allikas: (autori koostatud lisas 4 toodud andmete põhjal)

Eesti Energiat nähakse olulise panustajana Eesti majandusse, 74% vastajatest nõustuvad vastava väitega. Põlevkivitööstuse peamiste väärtustena tajuvad vastajad energiajulgeolekut, töökohti ja odavat elektrit. Tulemused näitavad, et Eesti elanikud valdavalt tajuvad kasu ja väärtust, mida põlevkivitööstus pakub ning nõustuvad Eesti Energia poolse panusega Eesti majandusse, seega võib järeldada, et eksisteerib majanduslik legitiimsus, üks sotsiaalse tegevusloa teguritest. Majanduslik legitiimsus on sotsiaalse

tegevusloa olemasolu eeldus, ilma selleta ei ole sotsiaalse tegevusloa olemasolu tõenäoline. Siiski on märkimisväärne osa, 27% kogu Eesti vastajatest, kes ei oska nimetada ühtegi põlevkivitööstuse poolt pakutavat väärtust.

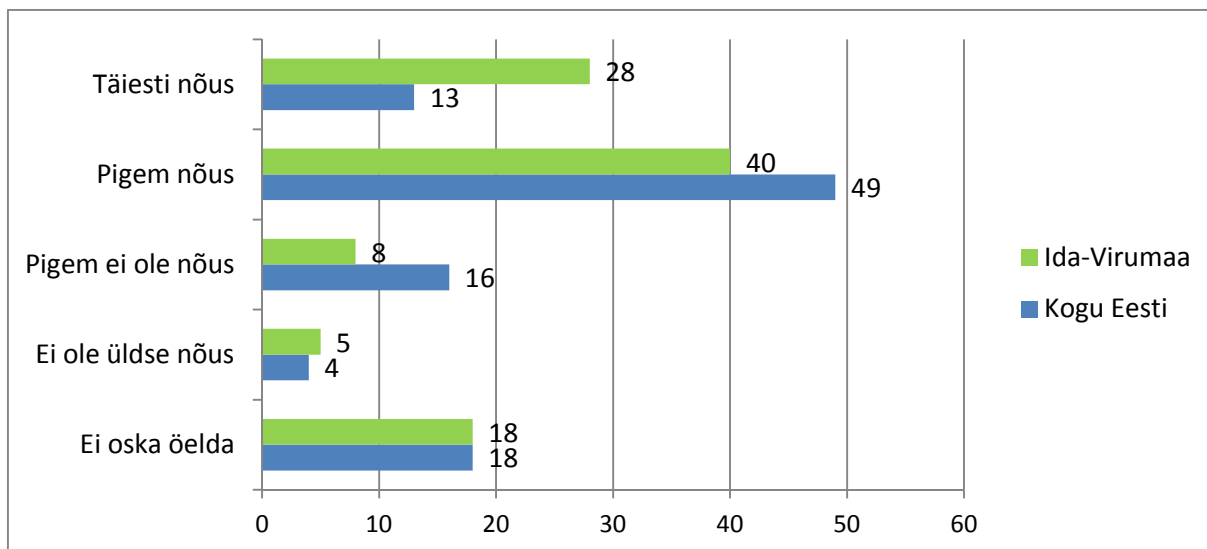
Eesti Energia strateegiline eesmärk on põlevkivist õli tootmine ja õli tootmise kõrvalproduktidest ning biomassist elektri tootmine, seetõttu uuriti ka teadlikkust õli tootmisest ja toetust sellele (vt joonis 7). Eesti Energia peamine tegevusala on olnud elektri tootmine ja jaemüük, seetõttu on vajalik uute strateegiliste eesmärkide täitmiseks suurendada õli tootmisest teadlike elanike osakaalu. Enam kui pooled vastajatest ei pea end teadlikeks Eesti Energia investeeringutest õli tootmiseks. Samas pooled uuringule vastajatest toetavad põlevkivist õli tootmise edasist arendamist ja laiendamist ning tugevalt vastaste osakaal on võrdlemisi väike.

Joonis 7. Teadlikkus investeeringutest Eesti Energia õlitootmisse ja toetus õlitootmise laiendusele

Allikas: (autori koostatud lisas 5 toodud andmete põhjal)

Põlevkivitööstusel on olulised keskkonnamõjud ja see, kas ettevõtet nähakse keskkonnamõjudega toimetulekul vastutustundlikuna, võib mõjutada sotsiaalse tegevusloa olemasolu või selle taset. Uuringus küsiti, kas vastajad nõustuvad, et Eesti Energia arvestab oma tegevuses keskkonnanahoiuga (vt joonis 8). Uurimusküsimuse koostamisse panustas ka autor.

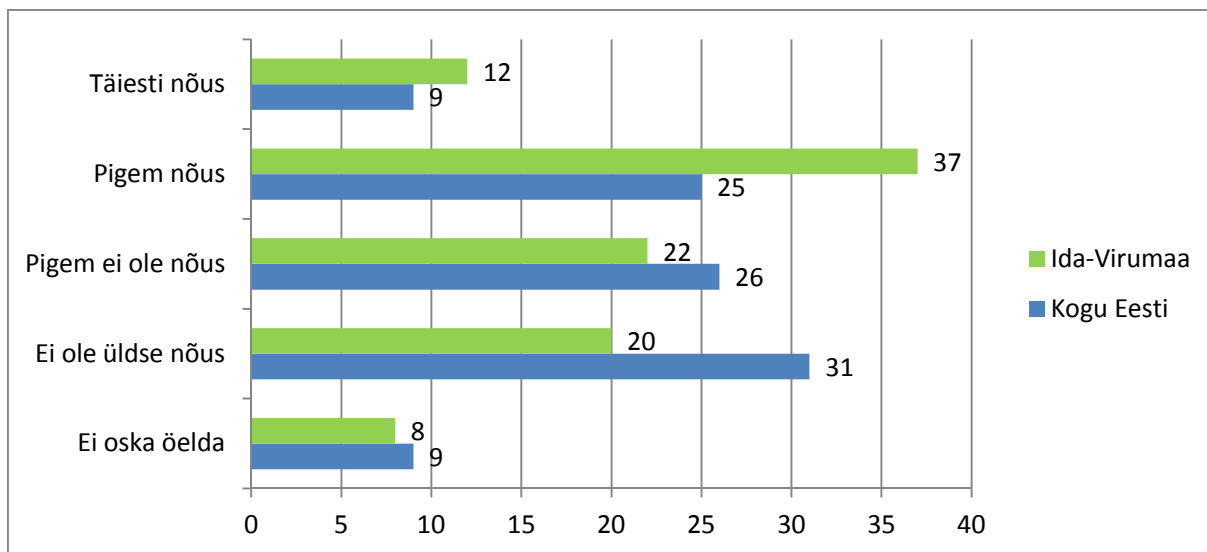

Joonis 8. Vastused väitele „Eesti Energia arvstab oma tegevuses keskkonnanahoiuga“, %
 Allikas: (autori koostatud lisas 6 toodud andmete põhjal)

Ligikaudu 2/3 vastajatest usuvad, et Eesti Energia arvstab keskkonnanahoiuga ja Ida-Virumaal on „täiesti nõus“ osakaal üle kahe korra suurem kui ülejäänud Eesti puhul. 38% kogu Eesti vastajatest ei ole nõus või ei oska öelda, kas Eesti Energia arvstab oma tegevuses keskkonnanahoiuga, see võib mõjutada üle-eestiliselt elanike toetust ka põlevkivi kui energiaallika kasutamisele.

Sotsiaalse tegevusloa üks teguritest on vastastikuse usalduse olemasolu, mis esineb juhul, kui sidusrühmad tajuvad, et ettevõtte ja selle juhtkond kuulavad, vastavad, peavad lubadusi, astuvad dialoogi. Tööstusega kaasaskäivad keskkonnamõjud ja nendega toimetulek mõjutavad kohalikku kogukonda. Uuriti, kas vastajad hindavad end teadlikeks Eesti Energia keskkonnaalastest tegevustest (vt joonis 9). Uurimusküsimuse koostamisse panustas ka autor.

Ida-Virumaa elanikud peavad end oluliselt paremini kursis olevateks Eesti Energia keskkonna-alastest tegevustest. Ligi pooled Ida-Virumaa vastanutest hindavad, et nad on piisavalt kursis Eesti Energia keskkonna-alaste tegevustega, samas kogu Eesti vastav näitaja on 34%. Kohalik kogukond on tõenäoliselt laiemal avalikkusega võrreldes paremini kursis taastatud tööstusaladega ja üldiselt tänapäeva põlevkivitööstuse keskkonnamõjudega.

Joonis 9. Vastused väitele „Olen piisavalt kuulnud Eesti Energia keskkonna-alastest tegevustest“, %

Allikas: (autori koostatud lisas 6 toodud andmete põhjal)

Sotsiaalse tegevusloa olemasolu mõjutavad peamiselt kolm tegurit: majanduslik legitiimsus ehk kogukonna tajutud kasu ettevõtte tegevusest, sotsioliitiline legitiimsus ehk ühiskonna ootustele vastamine ja kogukonna ja ettevõtte vaheline vastastikune usaldus. Sotsiaalse tegevusloa kõrgemate tasemete, heakskiidu ja psühholoogilise samastumise jaoks on vajalik lisaks ka ettevõtte ja institutsioonide vahelise usalduse olemasolu.

Analüüsisides kvantitatiivuuringu tulemusi sotsiaalse tegevusloa mudeli abil (vt tabel 2) teeb autor üldise järelduse, et sotsiaalne tegevusloa on Eesti Energia elanikkonna seas olemas vähemalt aktsepteerituse tasemel. Üldiselt ollakse nõus, et Eesti Energia panustab Eesti majandusse, peamisena väärtusena nähakse energiajulgeolekut ja töökohti. Samuti on rohkem neid, kes usuvad, et Eesti Energia arvestab oma tegevuses keskkonnanahoiuga, kuigi vähem on neid, kes on teadlikud, mida tehakse keskkonnamõjude vähendamiseks. Sotsiaalse tegevusloa taseme täpsustamiseks üle-eestiliselt tuleks autori hinnangul viia läbi kvalitatiivuuring, et mõõta sidusrühmade usaldust ettevõtte tegevuse vastu.

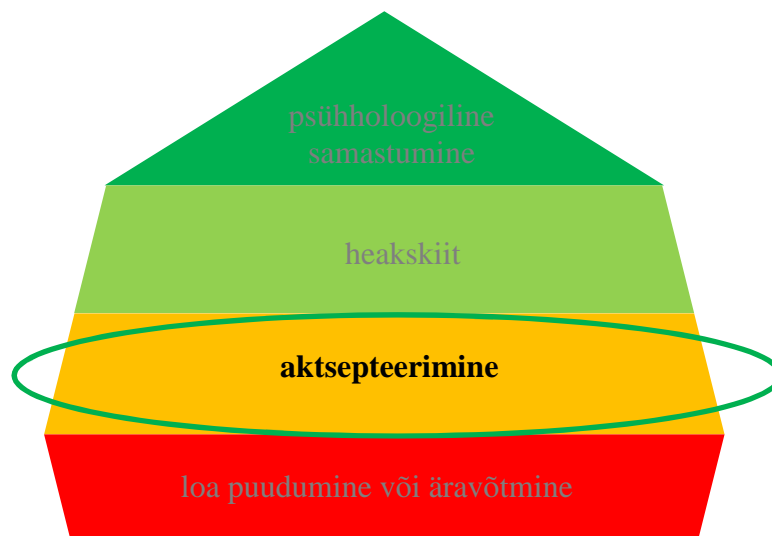
Tabel 2. Eesti elanike hoiakute analüüs põlevkivitööstuse ja Eesti Energia suhtes sotsiaalse tegevusloa mudeli abil

Teguri nimetus	Järeldused uuringu tulemustest lähtuvalt
Majanduslik legitiimsus. Kogukond tajub kasu ettevõtte tegevusest.	4% uuringus osalenutest ei näinud põlevkivitööstusel mingit väärtust, peamiste väärtustena nimetati energiajulgeolekut (39%) ja töökohti (23%). Põlevkivi kasutamist energiaallikana toetab 63% uuringus osalenutest. Autor teeb järelduse, et põlevkivitööstust nähakse majanduslikult legitiimsena ning see laieneb ka Eesti Energiale kui peamisele põlevkiviettevõttele.
Sotsio-poliitiline legitiimsus. Kogukond tajub, et ettevõtte mõjutab positiivselt regiooni arengut.	74% uuringus osalenutest oli nõus, et Eesti Energia annab olulise panuse Eesti majandusse. 62% vastanutest on nõus, et Eesti Energia arvestab tegevuses keskkonnanahoiuga, s.t tööstuse negatiivsed mõjud ei kaalu üles positiivseid mõjusid ning sidusrühmad on nõus, et ettevõtte ei mõjuta regiooni negatiivselt. Autor teeb järelduse, et Eesti Energiat nähakse sotsio-poliitiliselt legitiimsena.
Vastastikune usaldus. Kogukond tajub, et ettevõtte kuulab, annab vastuseid ja peab lubadusi.	34% vastanutest on nõus, et Eesti Energia on jaganud piisavalt infot keskkonnavalaste tegevuste kohta ning 57% ei nõustu sellega. Vastastikust usaldust analüüsib autor ka kvalitatiivuuringus. Autori hinnangul ei ole antud kvantitatiivuuringuga anda hinnangut usalduse olemasolule.
Institutsioonide vaheline usaldus. Organisatsioonid tajuvad, et neid kaasatakse otsuste tegemisse ja nende huvidega arvestatakse.	Kvantitatiivuuring ei käsitlenud institutsioonide vahelist usaldust. Autor analüüsib Ida-Virumaa kontekstis seda tegurit kvalitatiivuuringu andmete põhjal.

Allikas: (autori koostatud lisades 1-6 toodud andmete põhjal)

Kvantitatiivuuringu tulemuste põhjal ei ole võimalik teha järeldust vastastikuse ja institutsioonide vahelise usalduse olemasolu kohta, autor hindab usalduse olemasolu kvalitatiivuuringu tulemuste põhjal. Majandusliku ja sotsiopolitiilise legitiimsuse olemasolu põhjal on võimalik hinnata ettevõtte sotsiaalse tegevusloa tase maksimaalselt aktsepteeringu tasemele.

Aktsepteerimise tasemel (vt joonis 10) võib esineda viivitusi läbirääkimistes kohalike omavalitsustega, sidusrühmad võivad teravdatult jälgida ettevõtte tegevusi ja esitada kriitikat. Aktsepteeritud ettevõtteid nähakse seaduspärastena ning kogukond on valmis ettevõttega suhtlema.

Joonis 10. Eesti Energia sotsiaalse tegevusloa tase Eesti sidusrühmade seas

Allikas: (Thomson, Boutilier 2011b, autor)

Järgmise tasemeni jõudmiseks ehk heaksiidu saavutamiseks on vajalik muutuda avalikkuse jaoks usutavaks, selleks tuleb mitte ainult kuulata ära kogukonna muresid, vaid ka nendele reageerida ja teavitada tulemustest, mille saavutamisel on arvesse võetud kogukonna tagasisidet. Kogukonnale vastamine peab olema operatiivne ja kõiki sidusrühmi tuleb kohelda sarnaselt.

3.3. Kvalitatiivuuringu tulemused

2012. aastal läbiviidud Ida-Virumaa arvamusiidrite kvalitatiivuuringu tulemuste põhjal on Eesti Energia juba koostanud turundusplaani toetuse suurendamiseks kohaliku kogukonna seas. Töö kirjutamise hetkeks on suur osa plaanist teostatud ja meetmete rakendamisel esineb ka autoripoolne panus. Hoolimata juba rakendatud meetmetest annab autori hinnangul uuringu kasutamine töös ja sotsiaalse tegevusloa kontekstis tulemuste analüüs siiski väärtusliku sisendi Eesti Energia sotsiaalse tegevusloa taseme määramiseks Ida-Virumaa kogukonna seas.

Uuringust selgub, et regiooni elanikud peavad suurtööstusi eluliselt tähtsaks. Suurtööstustena tajusid vastajad peamiselt Eesti Energiat ja Viru Keemia Gruppi. Kuigi

vastajatelt on küsitud suurete võtete kohta, mitte konkreetselt Eesti Energia kohta, on autor kasutanud analüüsis ja näidetena vastuseid, mis on seostatavad vastaja elukoha või vastuse iseloomu tõttu Eesti Energiaga. Arvamusliidrid tõid esile rohkem probleeme kui positiivseid momente, kuid iga arvamusliider tõi siiski välja mingi positiivse tendentsi. Suurtööstusi peetakse regiooni jaoks tähtsateks ning ühelgi vastanutest ei olnud täielikult eitavat suhtumist suurtööstustesse.

Linnaelanike jaoks kaalusid töökohad ja majanduslik kasu üles tööstuste poolt tekitatud keskkonnamõjud. Maapiirkondades tajuti suurtööstusi finantsallikana (ressursitasud), kuid parandmõjude tõttu oli üldiselt maaelanike suhtumine negatiivsem. Positiivsete mõjudena nimetati töökohti, elukeskkonna parandamist, regiooni arengumootoriks olemist ning ürituste ja ettevõtmiste toetamist. Kasude tajumine ja suhtumine tööstustesse kui regiooni arengumootoris viitab majandusliku ja sotsio-poliitilise legitiimsuse olemasolule.

Majanduliku kasu olemasolu iseloomustab arvamusliider nr 12 järgneva vastusega (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

„Eesti Energia ja elektrijaamad tõid vallale suure sissetuleku ressursimaksude ja veemaksude näol, see moodustas valla eelarvest 50%. Seda teavad kõik, mitte ainult valla elanikud, vaid väljaspool ka, näidatakse isegi näpuga, et rikas vald.“

Arvamusliider nr 16 rõhutab majanduslik kasu puhul ressursimaksude olulist (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

„Suur raha ressursimaksude näol, 50% valla eelarvest. Kui ei oleks karjääri, elektrijaama, siis me oleks üks õnnetu ääremaa.“

Intervjueeritavad kirjeldasid seost piirkonna arengu ja suurtööstuste vahel näiteks järgnevate vastustega (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

- „Veevarustus sai Eesti Energia finantseerimisel korda.“ (arvamusliider nr 2);
- „Endine Aidu karjäär, hakatakse sinna sõudekeskust tegema.“ (arvamusliider nr 13);
- „Eesti Energia on pakkunud abi tänavavalgustuse renoveerimisel ja väga selge selle suve teema, suve alguses ei ole veel midagi toimunud, aga võib-olla on sügisel olukord selline, et Eesti Energia on lubanud panustada laste mänguväljakute väljaehitamisse. Võib-olla Sinimäe ja Olgina laste mänguväljakud äkki Eesti Energia rahadega saavad tehtud.“ (arvamusliider nr 16);

- „Kui Eesti Energia korraldab neid jookse, siis on see võrratu pidu.“ (arvamusliider nr 17).

Joonistus välja erinevus Ida-Virumaa linnade ja valdade vahel, linnaelanike jaoks on suurtööstused eelkõige tööandjateks ja elatusallikateks ning inimesed näevad seost oma toimetuleku ja suurtööstuse vahel. Linnaelanike jaoks kaalub tööstuse sotsiaal-majanduslik mõju üles keskkonnaaspektid. Vastajad on kirjeldanud oma hoiakuid järgnevalt (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

- „Kas Sa tahad täna õhtul lastega õhtust süüa või Narva jõkke valatakse ämbritäis mingisuguseid kemikaale, siis leiduks üsna vähe neid, kes tunneks kaasa Narva jõele ja kes oleks valmis selleks, et tema lapsed jääksid söömata./.../, „Kui finantsolukord on rahulikum, siis võib globaalsematele probleemidele rohkem mõelda.“ (arvamusliider nr 17);
- „Isegi saastav ettevõtte pakub töökohti, aga mida inimene ilma töökohata teeb? Ainult see panebki leppima.“ (arvamusliider nr 12).

Ida-Virumaa valdade elanikud nimetasid samuti töökohti, kuid olid kriitilisemad keskkonnamõjude osas, põlevkivitööstuse puhul nähakse mõjusid elu- ja looduskeskkonnale ja tervisele. Negatiivsetest aspektidest toodi välja keskkonnamõjud ja nende hindamised. Vastajad kirjeldasid oma suhtumist järgnevalt (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

- „Kaevanduste keskkonda laastav ja laamendav tegevus /.../ Inimeste elulaadi ja traditsioonide katkemine, rikkumine ja häirimine /.../ põhjavee reostus, kuivanud kaevud, kole keskkond, lõhutud teed /.../ Tööstused on minevikus toonud ainult halba. (arvamusliider nr 2);
- „Aeda-põldu on veel vanavanaisa harinud ja siis tuleb sinna äkki kaevandus ja mitme põlvkonna töö on läinud.“ (arvamusliidrid nr 3-5);

Suurtööstuste poolt jagatavasse infosse suhtutakse kahtlustavalt ning heideti ette vaba ja otsese suhtluse puudumist, tunti muret inimeste tervist mõjutavate keskkonnamõjude pärast ning riigile heideti ette ressursimaksu ebaõiglast jaotamist. Vastajad viitavad formaalsele ja bürokraatlikule suhtele, kus võiks olla rohkem head tahet, hoiakuid kirjeldavad järgnevalt arvamused (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

- „Peaks selgelt, avatult ja kõva häälega rääkima, mida põlevkivikaevandus ja töötlemine reaalselt annab regioonile, mitte karjuma meeletutest investeeringutest, mis

tavainimese mõistes lähevad „ei tea kuhu“ ja ei ole n-ö käegakatsutavad.“ (arvamusliidrid nr 3-5);

- “Et meie teaksime rohkem nende elust, rõõmudest ja muredest ja nemad meie omast.” (arvamusliider nr 15);
- “Oma tegevustest teavitamisel ja kooskõlastamisel suhelda aktiivselt otse kohalike elanikega, mitte kohaliku omavalitsuse vahendusel. Asju tuleks ise klaarida ning paika panna, näiteks lõhketööde puhul – millal see hakkab toimuma, mida see tähendab, milline on kompensatsioon.” (arvamusliider nr 2).

Kogukonna ja ettevõtete vahelises suhtluses toob arvamusliider nr 2 välja ka positiivseid arenguid (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

- „Ajapikku on Aidu karjääriga suhted üsna positiivseks muutunud – nad aitasid paljudes ettevõtmistes ja olid ka alati abivalmid.“;
- „Uus-Kiviõli kaevanduse rajamisega on loodud pretsedent – valla ja ettevõtte vahel on alla kirjutatud koostöölepe, mis annab teatud kindlustunnet. /.../ Ettevõtte annab vallale laenu väärtuses 3,5 miljonit eurot, mis läheb ressursimaksu korvamiseks ajal, kui Aidu on kinni pandud ja uus kaevandus veel ei tööta.“.

Arvamusliidrite seas oli kahtlejaid, kes seadsid küsimuse alla suurtööstuste poolt antud info täielikkuse ja läbipaistvuse, hoiakuid kirjeldavad järgmised väljaütlemised (Ida-Virumaa... 2012, Lisa 7):

- „Teine asi, mis puudutab neid ettevõtteid, mis on seotud soojuselektrijaamadega, tihtipeale lasevad nad reostatud vett jõkke. /.../ Aga selle kohta info täielikult puudub. Mida siis lihtelanik peaks mõtlema. Tal puudub info selle kohta ja jällegi tekib mõte, et kõik on äraostetud.“ (arvamusliider nr 12);
- „Halb lõhn, täna ei ole veel selge, kas see on tingitud õlitööstusest või sadamast kütuste laadimisel. /.../ Tihtipeale pöörduakse, et kas see ei ole tervist kahjustav, et kas need andmed, mida uuritakse, on õiged?“ (arvamusliider nr 16).

Vähene usaldus viitab vastastikuse usalduse ja institutsioonide vahelise usalduse puudumisele, need tegurid esinevad juhul, kui ettevõtte ja sidusrühmade ning neid esindavate organisatsioonide vahel on arvestavad püsivald üksteise huve ning kogukond usub, et ettevõtte võtab kogukonna huvisid arvesse ja kaasab neid otsuste tegemisse.

Ida-Virumaa arvamusiidrid ootavad suurtööstustelt elukeskkonna parandamist (infrastruktuur, teed, laste mänguväljakud) ning see tuli rohkem välja maaelanike puhul, kelle valdused on saanud ajalooliste suurtööstuste poolt kannatada. Oodatakse ka kohaliku kultuuri- ja spordielu toetamist ning peeti väga oluliseks noortele haridus- ja karjääriperspektiivide pakkumist.

Tabelis 3 analüüsib autor kvalitatiivuuringu tulemusi sotsiaalse tegevusloa kontekstis. Autor kasutab TSN Emori poolt koostatud SWOT-analüüsi lisades sotsiaalse tegevusloa tegurite analüüsi.

Tabel 3. Suurtööstuste tajumine Ida-Virumaa arvamusiidrite poolt: tugevused, nõrkused, ohud ja võimalused

Tugevused	Nõrkused
<p>Majanduslik legitiimsus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oluline ja mainekas tööandja piirkonnas, kõrgemad palgad ja paremad töötingimused. <p>Sotsiopoliitiline legitiimsus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kohalike ürituste toetamine; - regiooni arengumootor ja uhkus, suurtööstused tõstavad üldiselt piirkonna mainet ja nende majanduslik panus ressursitasudena on oluline tuluallikas; <p>Vastastikune usaldus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - elu- ja looduskeskkonna parandamine ja taastamine; 	<p>Vastastikune usaldus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mõjud elu- ja looduskeskkonnale, hirm elukeskkonna pärast; - mõju inimeste tervisele; <p>Institutsionaalne usaldus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inimeste vähenenud informeerimine suurtööstuste tegevustest ja plaanidest, teadmatus ja hirm tööstuse tulevikuplaanide osas.
Ohud	Võimalused
<p>Institutsionaalne usaldus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - suhtlus kohalike kogukondadega on formaalne, mitte avatud; - kaheldakse suurtööstuste poolt esitatud info täielikkuses ja aususes; - koostöö kohalike kogukondadega on bürokraatlik. 	<p>Sotsiopoliitiline legitiimsus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kultuuri, spordi ja ürituste toetamine; - täiendõppe võimaluste pakkumine; - sotsiaalsete objektide renoveerimine; <p>Vastastikune usaldus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inimeste tervist taastavad ja toetavad tegevused.

Allikas: (Ida-Virumaa... 2012; autor)

Kvalitatiivuuringu põhjal koostati Eesti Energias tegevusplaan Ida-Virumaa kogukonna seas toetuse suurendamiseks Eesti Energiele ja kokkuvõtte sidusrühmade loikes nende ootustest Eesti Energiele.

Kuna Ida-Virumaa noorte arenguvõimalusi peeti väga oluliseks, siis kolmekordistas Eesti Energia 2013. aastal Ida-Virumaaga seotud koostööprojektide hulka ning panustas piirkonda osaledes 30 koostööprojektis kokku 260 000 euroga. Näiteks koostöös Ida-Virumaa Omavalitsuste Liiduga loodi Andekate Noorte Energiafond, mis pakub toetust andekate 7-19-aastaste õpilaste huvitegevuse arendamiseks, koostöös Vaivara vallaga ja Noored Kooli programmiga otsitakse töö kirjutamise ajal Sinimäe kooli reaalainete õpetajat, toetati põlevkivivaldade raamatukogusid, rajati Vaivara valda mängulinnak. (Sotsiaalse ... 2013) Need on vaid mõned üksikud näited teostatud tegevustest koostöös kohalike omavalitsustega.

Olulise negatiivse tegurina toodi välja bürokraatlik suhtlus suurtööstuste esindajatega ja üldine kahtlus tööstusettevõtete poolt esitatud info objektiivsuses. On kutsutud kohalike omavalitsuste esindajaid ja kooliõpilasi Eesti Energia põlevkivitööstusesse ekskursioonidele. Kohalike omavalitsustega suhtluse parandamiseks kaasatud kohalike omavalitsuste esindajaid aruteludesse põlevkivitööstuse tuleviku üle, näiteks märtsis 2014 toimus Sillamäel Eesti Energia 13. põlevkivipäev, kus Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu juht Veikko Luhalaid rääkis omavalitsuste ootustest põlevkivitööstustele. Peamise murekohana tõi ta välja riikliku maksupoliitika, mis ei toeta ettevõtluse arendamist väikestes valdades, kus asuvad suurtööstused. Üksikisiku tulumaksu kaudu saavad vallas asuva tööstusega seoses tulu pigem lähedal asuvad linnad, sest töötajad elavad valdavalt linnades, aga tööstusega seotud probleemid jäävad valla piiridesse. Luhalaid tegi ettepaneku sõlmida valla ja ettevõtjate vahel erinevaid sotsiaalse vastutuse kokkuleppeid, kui riigi maksupoliitika ei muutu ning rõhutas kohalike omavalitsuste ja ettevõtjate koostöö vajadust nii töökohtade, keskkonnamõjude ohjamisel kui kohaliku kogukonna arengu nimel. (Põlevkivitööstuse ... 2014) Tegevuste eesmärk on olnud suurendada Ida-Virumaa kogukonna kaasatust, jagades neile rohkem informatsiooni, kuulates ja võttes arvesse nende tagasisidet.

Autor analüüsib tabelis 5 Ida-Virumaa kogukonna seas sotsiaalse tegevusloa olemasolu kasutades nii kvalitatiiv- kui kvantitatiivuuringu andmeid. Uuringute andmed viitavad, et Eesti Energiat peetakse Ida-Virumaal majanduslikult ja sotsio-poliitiliselt legitiimseks, tajutakse majanduslikku kasu ja ettevõtet peetakse piirkonna arengumootoriks.

Usaldus nii kogukonna kui institutsioonide ja ettevõtte vahel on puudulik, kaheldakse info tõepärasuses ja heidetakse ette liiga suurt bürokraatlikkust.

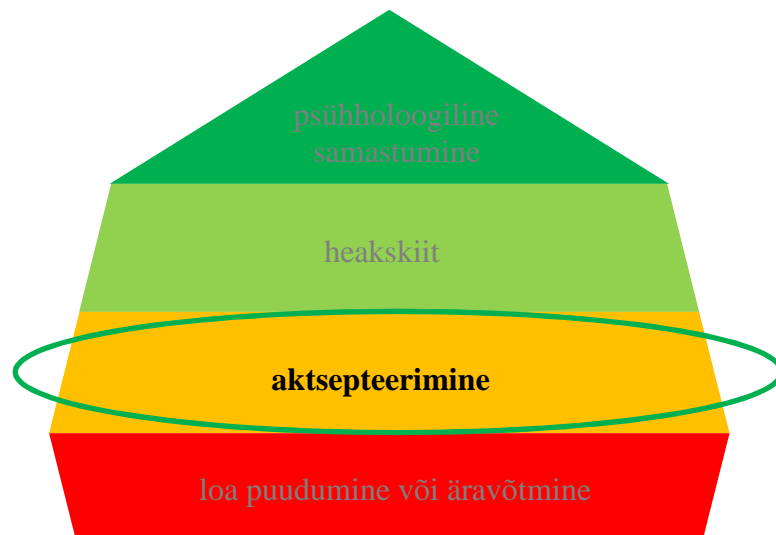
Tabel 5. Ida-Virumaa elanike hoiakute analüüs põlevkivitööstuse ja Eesti Energia suhtes sotsiaalse tegevusloa mudeli abil

Teguri nimetus	Järeldused uuringute tulemustest lähtuvalt
Majanduslik legitiimsus. Kogukond tajub kasu ettevõtte tegevusest.	Kvantitatiivuuringu järeldused: 5% osalenutest ei näinud põlevkivitööstusel mingit väärtust, peamiste väärtustena nimetati energiajulgeolekut (42%) ja töökohti (36%). Põlevkivi kasutamist energiaallikana toetab 73% uuringus osalenutest. Kvalitatiivuuringu järeldused: ettevõtet nähakse piirkonnas olulise tööandjana. Autor teeb järelduse, et põlevkivitööstust nähakse majanduslikult legitiimsena ning see laieneb ka Eesti Energiale kui peamisele põlevkiviettevõttele.
Sotsio-poliitiline legitiimsus. Kogukond tajub, et ettevõtte mõjutab positiivselt regiooni arengut.	Kvantitatiivuuringu järeldused: 71% uuringus osalenutest oli nõus, et Eesti Energia annab olulise panuse Eesti majandusse. 68% vastanutest on nõus, et ettevõtte arvestab tegevuses keskkonnanahoiuga. Kvalitatiivuuringu järeldused: ettevõtet peetakse regiooni arengumootoriks ja uhkuseks. Autor teeb järelduse, et Eesti Energiat nähakse sotsio-poliitiliselt legitiimsena.
Vastastikune usaldus. Kogukond tajub, et ettevõtte kuulab, annab vastuseid ja peab lubadusi.	Kvantitatiivuuringu järeldused: 49% vastanutest on nõus, et Eesti Energia on jaganud piisavalt infot keskkonnavalaste tegevuste kohta ning 44% ei nõustu sellega. Kvalitatiivuuringu järeldused: kaheldakse ettevõtte poolt esitatud info täielikkuses ja aususes. Autor teeb järelduse, et vastastikust usaldust ei eksisteeri.
Institutsioonide vaheline usaldus. Organisatsioonid tajuvad, et neid kaasatakse otsuste tegemisse ja nende huvidega arvestatakse.	Kvalitatiivuuringu järeldused: suhtlust ettevõttega peetakse formaalseks ja koostööd kohalike kogukondadega hinnatakse bürokraatlikuks. Autor teeb järelduse, et institutsionaalset usaldust ei eksisteeri.

Allikas: Allikas: (autori koostatud lisades 1-6 toodud andmete põhjal)

Ida-Virumaa arvamusiidrite uuringu põhjal järeldab autor, et Ida-Virumaal on suurtööstustele, kelle peamise esindajana nähti Eesti Energiat, olemas sotsiaalne tegevusluba aktsepteerituse tasemel (vt joonis 11). Esineb majanduslik ja sotsio-poliitiline legitiimsus, Eesti Energiat nähakse piirkonna arengu mootorina ja hinnatakse tööstuse poolt loodud töökohti. Puudub vastastikune usaldus suurtööstuste ja Ida-Virumaa arvamusiidrite vahel,

jagatava info õigsuses ei olda kindlad, soovitakse rohkem teavet Eesti Energia tulevikuplaanide kohta. Puudub ka institutsionaalne usaldus, kohalikud omavalitsused soovivad vähembürokratlikku suhtlust neid mõjutavate suurtööstustega.

Joonis 11. Eesti Energia sotsiaalse tegevusloa tase Ida-Virumaa sidusrühmade seas

Allikas: (Thomson, Boutilier 2011b, autor)

Ida-Virumaa kogukond on nõus tööstusettevõtetega koos eksisteerima, kuid vastustest jäi mulje, et kogukond tunneb end oluliselt nõrgemal positsioonil olema suhtlemisel suurtööstustega – suurtööstustel on rohkem informatsiooni keskkonnamõjude kohta, nad on suured tööandjad ja kogukond sõltub majanduslikult suurettevõtetest.

3.4. Järeldused

Eesti Energia on teadvustanud strateegilisel tasandil ettevõttes sotsiaalse tegevusloa olemasolu vajadust ning peab üldiselt kogukondade toetust oluliseks ja on kutsunud ellu erinevaid tegevusi ja programme toetuse suurendamiseks põlevkivitööstusele. Kinnitades strateegilise fookusena põlevkiviäri ja plaanides laiendada õlitööstust, vajab Eesti Energia toetust nii Eesti avalikkuse kui ka Ida-Virumaa kogukonna seas. Seega muutub sotsiaalse

tegevusloa olemasolu ja selle taseme suurendamine aktsepteeritusest heakskiiduni jätkusuutliku äritegevuse tagamisel ja ettevõtte kuvandi kujundamisel üha olulisemaks.

Eestis nähakse põlevkivitööstust nähakse väärtuslikuna ning hinnatakse energiasõltumatust ja töökohti, mida tööstus ja selle suurima esindajana Eesti Energia pakub nii üle-eestiliselt kui Ida-Virumaal. Põlevkivitööstusel ja Eesti Energial on sotsiaalne tegevusluba Eesti elanike seas olemas. Uuringute põhjal hindab autor sotsiaalse tegevusloa aktsepteerituse tasemele nii üle-eestiliselt kui ka Ida-Virumaa kogukonnas. Autori hinnangul puudub alus määrata aktsepteeritusest kõrgem sotsiaalse tegevusloa tase. Kõrgema taseme puudumisest Ida-Virumaal annab märku vähene usaldus suurtööstuste ja Eesti Energia kui piirkonna peamise ettevõtte vastu.

Aktsepteerimine on minimaalne vajalik sotsiaalse tegevusloa tase, et ettevõtte saaks tegutseda. Kuna aktsepteerimise tasemel võib ettevõtte kohata erinevaid takistusi oma laienemisplaanidele ja igapäevane äritegevus võib saada sidusrühmade kriitika osaliseks, soovib autor Eesti Energial võtta kogu Eesti sidusrühmade seas eesmärgiks usutavuse suurendamine ja sotsiaalse tegevusloa heakskiidu taseme saavutamine. Heakskiidu tasemel ei esine sotsio-poliitilist riski ning ettevõtetel on kindel ligipääs ressurssidele – põlevkivile, tööjõule, seaduslikele lubadele jne. Heakskiidu saavutamine tähendab sotsiaalse tegevusloa kontseptsiooni kohaselt usutavuse piiri ületamist suurendades läbipaistvust ning teadlikkust investeeringutest põlevkivitööstuse arendamisse, keskkonnahoidu ja õli tootmisse ning selle laiendamisse.

Ida-Virumaa kogukonnas soovib autor võtta eesmärgiks kõrgeim sotsiaalse tegevusloa tase ehk psühholoogiline samastumine. Eesti Energia jaoks ärikriitiline ressurss ehk põlevkivi asub Ida-Virumaal ja kohalike omavalitsuste otsused ja nende visioon piirkonna arengust mõjutavad ettevõtte arengut. Eesti Energial on piirkonna pikaajalise suurpanustajana eeldus olemas, et Ida-Virumaa kogukond tunneks end ettevõtte kaasosalisena ja vastutavana selle edu eest. Kui kohalik kogukond, kes on kõige rohkem piirkonna poolt mõjutatud, toetab aktiivselt ja on rahulolev põlevkivitööstusega kooseksisteerides, siis on ettevõtetel oluliselt lihtsam oma strateegilisi eesmärgid ellu viia ja vastata mõjupiirkonna välisele kriitikale. Psühholoogilise samastumise puhul on kogukond valmis kaitsma ettevõtet välise kriitika eest ja asuma ettevõtte eestkõnelejaks. Samuti esineb sellel tasemel poliitiline toetus ettevõtte plaanidele.

3.5. Soovitused

Ida-Virumaa kogukonna seas sotsiaalse tegevusloa tõstmiseks teeb autor järgnevad ettepanekud:

Ida-Virumaa kogukonna majandusliku kasu kommunikeerimine. Majandusliku kasu olemasolu tajutakse töökohtade ja energiajulgeoleku näol, kuid riigiettevõttena pakub Eesti Energia tegevus muid kasusid kogu Eesti majandusele, näiteks dividenditulu. Õlitööstuse laiendamise eesmärgil tuleb selgelt kommunikeerida ka majanduslikku kasusid, mida tööstus piirkonnale pakub.

Usalduse suurendamine ettevõtte ja Ida-Virumaa kogukonna vahel. Ida-Virumaa kogukond näeb majanduslikku ja sotsio-poliitilist kasu Eesti Energia tegevusest, kuid usaldus ettevõtte ja kogukonna vahel peaks olema suurem, et saavutada kõrgem sotsiaalse tegevusloa tase ehk heakskiit ja autori poolt seatud eesmärk ehk psühholoogiline samastumine. Usalduse suurendamist mõjutavad erinevad tegevused:

1. **Kogukonna enda eesmärkidele kaasaaitamine.** Täieliku usalduse ärateenimiseks tuleb algselt tegevusi, mis aitavad kogukonna enda eesmarke ellu viia. Arvamusliidrite uuring tuvastas peamised mured, mis Ida-Virumaa kogukonnal on piirkonnaga seoses – noorte haridus- ja karjääriperspektiivid, üldine elukeskkond ja kohalike piirkonna arengu edendamine. Ida-Virumaa kohalikel kogukondadel on mure on piirkonna arengu ja riikliku maksupoliitika pärast ja nad ootavad põlevkiviettevõtete head tahet ja tuge oma piirkonna üldises arendamises. Ettevõtte tegeleb nende küsimustega juba täna, usalduse ärateenimiseks peavad tegevused olema pikaajalised ja jätkusuutlikud. Eesti Energial on võimalik asuda mõne sotsiaalse probleemi eestkõnelejaks ja näidata eeskujus selle lahendamisel.
2. **Kogukonna suurem kaasamine.** Ühepoolse info jagamise asemel tuleb töötada koos kogukondadega, et ühiselt leida lahendusi neid mõjutavatele probleemidele, näiteks ebameeldiva lõhna levik tööstustest. Kogukond peab tajuma, et nende poolt antud tagasisidet võetakse lahenduste väljatöötamisel ja otsuste tegemisel arvesse. Oluline on suurendada kogukonna kindlustunnet jagatava info objektiivsuses, rakendades näiteks kolmandate osapoolte kinnitusi.

Usalduse suurendamine ettevõtte ja Ida-Virumaa kohalike omavalitsuste vahel. Kohalike arvamusliidrite hinnangul on koostöö Eesti Energiaga bürokraatlik ja formaalne,

väheavatud. Samme on astunud usalduslikuma suhte loomiseks ning neid tuleb jätkata, hoides suhtlust Eesti Energia ja kohalike omavalitsuste vahel regulaarse ja kahesuunalisena. Kohalike omavalitsuste esindajad soovivad, et nende arvamuste ja vajadustega arvestatakse. Selleks, et kutsuda esile oodatud muudatus kogukonna hoiakus, tuleb luua kohalikes omavalitsustes omanikutunne ja vastutus Eesti Energia käekäigu eest.

Kogu Eesti sidusrühmade seas sotsiaalse tegevusloa taseme suurendamiseks teeb autor järgnevad ettepanekud:

Majandusliku kasu kommunikeerimine. Suurem osa Eesti elanikest on nõus põlevkivi kasutamiseega energia tootmiseks, kuid ligi kolmandik ei osanud öelda ühtegi põlevkivitööstuse poolt pakutavat väärtust. Kommunikeerides selgelt kasusid, mida kogu Eesti majandus on saanud ja saab ka tulevikus põlevkivi kui maavara kasutamisest, saab suurendada ka toetust põlevkivitööstusele ja ettevõtte arenguplaanidele. Õlitööstuse laiendamise eesmärgil tuleb selgelt kommunikeerida ka majanduslikku kasusid, mida antud valdkond kogu Eesti majandusele pakub – suurenenud energiasõltumatust ja tulu riigieelarvesse.

Sotsio-poliitilise legitiimsuse suurendamine Eesti elanikkonna seas. Eesti elanikud tajuvad, et Eesti Energia mõjutab Eesti arengut ja majandust positiivselt, kuid hoiakut võiks tugevdada, eriti õli tootmine ärisuunana vajab ühiskondlikku heakskiitu. Eraldi vajavad tähelepanu 15 kuni 24 aastased noored, kelle seas on toetus põlevkivi kasutamisele keskmiselt madalam, mis võib viidata uue põlvkonna muutunud väärtushinnangutele. Seega soovitab autor uurida lähemalt noorte hoiakuid, et leida võimalusi näidata neile kohaliku maavara kasutamise eeliseid.

Usalduse suurendamine ettevõtte ja avalikkuse vahel. Ettevõtte üheks kommunikatsioonieesmärgiks on suurendada teadlikkust ja toetust põlevkivist õli tootmisele. Uuringu kirjutamise hetkel on rohkem neid, kes ei pea end piisavalt kursis olevateks Eesti Energia investeeringutega õli tootmiseks. Strateegiliste eesmärkide elluviimiseks on teadlikkuse suurendamine oluline, kuid toetuse suurendamiseks soovitab autor kaasata avalikkust otsuse tegemise protsessi avalike arutelude ja sidusrühmadelt tagasiside küsimusega. Põlevkivi on meie riiklik maavara ja huvi selle kasutamise viiside ja riigiettevõtte tegevuse vastu on suur, seega on ettevõttel kergem saada nõusolek ja toetus oma plaanidele, kui sidusrühmi kaasatakse otsuse tegemise protsessi. Eesti elanikud peavad tajuma

kasu Eesti Energia tegevusest ka uue strateegia vaates, mis põhineb Eesti majanduse arengule ja kasvule kaasaaitamises.

Sotsiaalse tegevusloa olemasolu ja selle tase muutub tegutsevate ettevõtete puhul kriitiliselt oluliseks juhul, kui ettevõtte plaanib laiendada oma tegevust. Eesti Energial on plaan laiendada õlitööstust ja kasutada tulevikus elektri tootmiseks õli tootmise kõrvalprodukte ja biomassi, mis tähendab vajadust suurendada Eesti elanike seas teadlikkust õli tootmisest ja toetust sellele. Sotsiaalse tegevusloa töövahendite abil on võimalik muuta tänane aktseptering ettevõtte tegevusega ühiskonna poolseks heakskiiduks, mille abil on eesmärkide saavutamine sujuvam.

KOKKUVÕTE

Sotsiaalne tegevusluba ehk ettevõttega seotud sidusrühmade tajus, kas ettevõtte tegevus on neile aktsepteeritav või mitte, on iga ettevõtte jaoks lisaks ametliketele tegevuslubadele vajalik. Mida suuremad mõjud on ettevõttel keskkonnale, seda kriitilisemaks muutub kogukonna toetuse olemasolu ja suuremaks riskid sotsiaalse tegevusloa puudumise korral.

Ettevõtte tegutsemiseks on minimaalselt vajalik, et ettevõtte on kogukonna silmis seaduspärane. Enamus ettevõtjate tegevus on kogukondade poolt aktsepteeritud, mis tähendab, et sotsiaalne tegevusluba on olemas. Kui ettevõtte panustab kogukonnaga suhete loomisele ja hoidmisele, jagab läbipaistvalt informatsiooni oma tegevuse ja plaanide kohta ning arvestab kogukonna tagasisidega, võib töö tulemusena kogukond suhtuda ettevõttesse kui usutavasse koostööpartnerisse. Usutavate ettevõtete tegevus kiidetakse kogukondade poolt heaks ning ettevõtte tagab endale kindla ligipääsu vajalikele ressurssidele, mida ta kogukonnalt vajab. Kui kogukond usub, et ettevõtte käitub alati kogukonna parimaid huvisid silmas pidades, võib tekkida usaldus ja aja jooksul võivad kogukonna liikmed end ettevõttega psühholoogiliselt samastada, tunda end ettevõtte kaasomanikuna ja vastutavana selle edu eest.

Sotsiaalse tegevusloa puudumise tõttu on maailmas suletud tehaseid ja ettevõtteid, kaotatud tulusid ja muudetud äriplaanid. Tegevusloa puudumine võib väljenduda boikottides ja protestiaktsioonides, mille kohta on tänapäeval sotsiaalmeedias infot võimalik ülikiirelt ja massiliselt levitada.

Sotsiaalse tegevusloa saavutamine sõltub erinevatest teguritest, kogukond peab tajuma kasu ettevõtte tegevusest ja positiivset mõju regiooni arengusse. Kõrgeima sotsiaalse tegevusloa taseme saavutamiseks peab esinema usaldus nii kogukonna liikmete kui kogukonda esindavate institutsioonide ja ettevõtte vahel ning kogukonna liikmeid tuleb kaasata otsuste tegemisse. Peamised soovitused sotsiaalse tegevusloa saavutamiseks on kogukonna austamine ja kaasamine, läbipaistev suhtlus, kogukonna muredele reageerimine ja nende huvide eest seismine ning selgete reeglite alusel tegutsemine. Sotsiaalse tegevusloa saavutamine ei ole ühekordne tegevus, suhet kogukonnaga tuleb hoida kogu tegutsemise

kestel. Esineb ka kollektiivse sotsiaalse vastutuse efekt – negatiivne kogemus ühe ettevõttega võib samas kogukonnas järgmiste ettevõtete jaoks sotsiaalse tegevusloa saavutamise oluliselt keerukamaks muuta.

Eestis on kaevandatud põlevkivi juba ligi 100 aastat ja Eesti elanikud tajuvad väärtust, mida kodumaise ressursi kasutamine annab – energiapuudusele, töökohad ja oluline panus majandusse. Eesti suurim põlevkiviettevõtte Eesti Energia plaanib põlevkivi maksimaalseks vääristamiseks laiendada põlevkivist õli tootmist ja kasutada elektri tootmiseks õlitootmise kõrvalsaaduseid ja biomassi. Plaanide elluviimiseks vajab Eesti Energia avalikkuse jätkuvat toetust põlevkivitööstusele ja vähemtuntud põlevkivivaldkonnale õli tootmisele, millest lähtuvalt on seatud ka turundus- ja kommunikatsioonieesmärgid ja tegevused.

Töö eesmärk oli teada saada, kas ja mil määral Eesti elanikud toetavad põlevkivitööstust ja Eesti Energia põlevkivialast tegevust. Eesmärgi saavutamiseks täitis autor tööle seatud eesmärgid, analüüsisid üle-eestilise küsitluse ja Ida-Virumaa arvamusiintervjuude tulemusi ning kasutades sotsiaalse tegevusloa teooriat. Autor leiab, et Eesti elanikud, nii kogu Eestis kui põlevkivitööstuse mõjupiirkonnas Ida-Virumaal toetavad põlevkivitööstust ja Eesti Energia põlevkivialast tegevust. Autor hindab Eesti Energia sotsiaalse tegevusloa aktsepteerituse tasemele. Valdavalt ollakse nõus, et Eesti Energia panustab oluliselt Eesti majandusse ja arvestab oma tegevuses keskkonnahoiuga. Ida-Virumaa kogukond oskab põlevkivitööstuse poolt pakutavaid kasusid rohkem hinnata ja hindab ka Eesti Energia keskkonnahoiu alaseid tegevusi kõrgemalt. Puudusena selgus vähenenud usaldus Eesti Energia vastu Ida-Virumaa kogukonna poolt.

Autor soovib Eesti Energial võtta eesmärgiks üle-eestiliselt aktsepteerimise asemel heakskiidu saavutamine ja Ida-Virumaa kogukonna seas pürgida psühholoogilise samastumiseni. Juba täna näevad põlevkivitööstuse mõjualas elavad inimesed Eesti Energiat kui piirkonna arengu mootorit, mis mõjutab positiivselt ka üldist regiooni mainet. Suurendades läbipaistvust, kaasates kogukonda otsuste tegemisse ja aidates kaasa kogukonna enda eesmärkide saavutamisele on võimalik suurendada usaldust ettevõtte ja kohaliku kogukonna vahel ning muuta Ida-Virumaa elanikud vastutavaks ettevõtte käekäigu eest.

Eesti Energia äritegevus on kontsentreerunud ühte piirkonda, Ida-Virumaale, ja ettevõtte sõltub piirkonnast oma peamiste ressursside saamisel, milleks on põlevkivi ja tööjõud. Kui Ida-Virumaa kogukond ise muutub põlevkivitööstuse eestkõnelejaks ja näib

rahulolev tööstusega kooseksisteerides, on ettevõttel lihtsam oma strateegilisi eesmärke ellu viia ja vastu seista ka väljaspoolt tulevatele kriitikale.

Töö peamine panus on praktilise väärtusega, tuues välja võimalikud aspektid, millele ettevõtte võiks tähelepanu pöörata selleks, et tagada strateegiliste eesmärkide täitmine. Riigiettevõtteks on Eesti Energia tegevusel ja tulevasel edul suur roll Eesti majanduses ning selle turgutamisel. Eesti Energia strateegilised eesmärgid keskenduvad põlevkivi väärtustamisele ja ettevõtte väärtuse kasvatamisele. Selleks, et ettevõtte saaks oma eesmärke kindlamalt ja sujuvamalt ellu viia, soovitab autor suurendada kogu Eesti avalikkuse kaasatust otsuste tegemises. Avalikkuse nõusolek ja heakskiit strateegilistele eesmärkidele, läbipaistvasse dialoogi kaasamine ja majandusliku kasu selgitamine võivad plaanide realiseerimisele kaasa aidata.

VIIDATUD ALLIKAD

Aastaaruanne 2013. Eesti Energia AS.

https://www.energia.ee/-/doc/10187/pdf/concern/annual_report_2013_est.pdf
(23.03.2014)

Aksiooni „Õigus vabalt hingata“ on toetanud juba 1435 inimest. (2014) – *Põhjarannik*,
07.03.2014, 7

About the Equator Principles. 2011. The Equator Principles Association.

<http://www.equator-principles.com/index.php/about-ep> (24.01.2014)

Asmus, P. (2009). When it comes to water, can corporations and communities really coexist?

http://www.alternet.org/story/142030/when_it_comes_to_water%2C_can_corporations_and_community_really_coexist (15.11.2013)

Black, L. (2014) Your social licence to operate: risk protection through sustainable community development. – *Keeping Good Companies*, 66, 1, 12-15

Bowen, F., Newenham-Kahindi, Herremans, I. (2010) When Suits Meet Roots: The

Antecedents and Consequences of Community Engagement Strategy. – *Journal of Business Ethics*, 95, 2, 297-318

Carson, R. (1962). *Silent Spring*. Boston, New York: Houghton Mifflin.

Chazan, G. (2011) Shell to Face Nigeria Grilling.

<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748704111504576059931271425282> (05.02.2014)

Corporate Social Responsibility – The Social Licence to Operate a Mine. The International Resource Journal

http://www.internationalresourcejournal.com/mining/mining_november_12/the_social_licence_to_operate_a_mine.html (15.02.2014)

Eesti Energia aastane panus riigieelarvesse oli 190 miljonit eurot. (2014) Eesti Energia AS.

https://www.energia.ee/et/uudised/-/news/2014/01/10/eesti-energia-aastane-panus-riigieelarvesse-oli-190-miljonit-eurot#2014/1?controlPanelCategory=portlet_news_WAR_platformportlets (20.04.2014)

Elanike hoiakud energia tootmise, põlevkivitööstuse ja Eesti Energia suhtes 2014 (2014).
TNS Emor

Energiamajanduse riiklik arengukava aastani 2020. Majandus- ja
Kommunikatsiooniministeerium.
<http://www.mkm.ee/public/ENMAK.pdf> (01.03.2014)

Friedman, M. (1970) The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits.
<http://www.colorado.edu/studentgroups/libertarians/issues/friedman-soc-resp-business.html> (05.03.2014)

Van der Hoeven, M. (2012) Industry at risk of losing its social licence to operate. –
Business in Calgary, 22, 10, 135

Inglehart, R. (2000) Globalization and Postmodern Values. – *The Washington Quarterly*,
23,1,215-228

Klein, P. Three Ways to Secure Your Social License to Operate in 2013.
<http://www.forbes.com/sites/csr/2012/12/28/three-ways-to-secure-your-social-license-to-operate-in-2013/> (22.02.2014)

Kütuste valdkonna turundusstrateegia. (2012). Eesti Energia AS.

Bachmann, M., Ilp, R., Ilves, A., Kilk, K., Kopti, M., Leies, E., Loorents, K., Metusala, T.,
Nõgene, M. Sipelgas, K., Sirkel, E., Sokmann, T., Tammiksaar, E., Vennik, E.,
Vseviov, D. (2014) Kukersiit ja Konnatahvel. Meie energia lugu. Tallinn: Tallinna
Raamatutrükikoda

Measuring the Social License. On Common Ground Consultants Inc and Robert Boutilier and
Associates.
<http://sociallicense.com/measure.html> (15.12.2013)

Moffat, K., Zhang, A. (2014) The paths to social licence to operate: an Integrative model
explaining communiti acceptance in mining. – *Resources Policy*, 39, 61-70

Obtaining a Social Licence to Operate – a Challenge for the Industry. British Petroleum.
<http://www.bp.com/en/global/corporate/press/speeches/obtaining-social-license-to-operate.html> (04.01.2014)

Omaniku ootused Eesti Energia AS-le. (2013). Eesti Energia AS.

Pihor, K., Kralik, S., Aolaid-Aas, A., Jürgenson, A., Rell, M., Paat-Ahi, G., Batueva, V.
(2013). „Põlevkivi kaevandamise ja töötlemis sotsiaalmajanduslike mõjude
hindamine.“ Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Prno, J. (2013) An analysis of factors leading to the establishment of a social licence to
operate in the mining industry. – *Resources Policy*, 2013, 38, 4, 577-590

- Põlevkivi kaevandamise riiklik arengukava 2016-2030. (2013). Keskkonnaministeerium.
http://envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1203948/PK_arengukava_2016_2030_eelnou.pdf (20.04.2014)
- Põlevkivitööstuse tuleviku tagab koostootmine. (2014). Eesti Energia.
<https://www.energia.ee/blogi/-/blogs/2014/03/21/polevkivitoostuse-tuleviku-garanteerib-koostootmine> (26.04.2014)
- Rahvastik soo, vanuse ja haldusüksuse või asutusüksuse järgi, 1. jaanuar 2013.
 Statistikaamet. (2013)
http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/01Rahvastikunaitajad_ja_koosseis/04Rahvaarv_ja_rahvastiku_koosseis.asp (01.04.2014)
- Social Licence to Operate. (2013) Eesti Energia AS.
<https://www.enefit.com/en/blog/-/blogs/2013/10/30/social-licence-to-operate> (27.04.2014)
- Sprague, B. (2014) Ringing in the New Year with Risk Management. — *Canadian Mining Journal*, 135, 1, 42
- Sonne, P. (2010). To Wash Hands of Palm Oil Unilever Embraces Algae.
<http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748703720004575477531661393258> (26.04.2014)
- Tammiksaar, Erki. (2013). Põlevkivitööstuse algus Eestis – eeldused ja põhjused. Ajalooline sissevaade. — *Akadeemia*, 25(1–2): 15–48; 278–309.
- The development of a strategic relationship. Living Earth Foundation.
<http://livingearth.org.uk/wp-content/uploads/2011/04/The-Development-of-a-Strategic-Relationship.pdf> (14.02.2014)
- The Social License to Operate and Coal Seam Gas Development, Literature Review Report, 31.03.2013, Gas Industry Social & Environmental Research Alliance (GISERA), Australia Pacific LNG
- Thomson, I., Boutilier, R.G. Social Licence to Operate. (2011a)
<http://www.slideshare.net/ofmesan/social-license-to-operate> (15.12.2013)
- Thomson, I., Boutilier, R.G. Modelling and Measuring the Social Licence to Operate: Fruits of a Dialogue Between Theory and Practice. (2011b)
<http://sociallicense.com/publications/Modelling%20and%20Measuring%20the%20SL%20O.pdf> (15.12.2013)
- United Nations Declaration on the Rights of Indigenous People. (2007). United Nations.
http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf

- Puura, E. (2014). Erik Puura: Eesti ei vaja uut fosforiidisõda.
<http://arvamus.postimees.ee/2759902/erik-puura-eesti-ei-vaja-uut-fosforiidisoda>
(20.04.2014)
- Valuing corporate social responsibility: McKinsey Global Survey Results. (2009).
http://www.mckinsey.com/insights/corporate_finance/valuing_corporate_social_responsibility_mckinsey_global_survey_results (25.01.2014)
- Wilburn, K. M., Wilburn, R. (2011). Achieving Social Licence to Operate Using Stakeholder Theory. – *Journal of International Business Ethics*, 4, 2
- Williams, M. In whom we trust: group membership as an affective context for trust development.
<http://www.jstor.org/discover/10.2307/259183?uid=3737920&uid=2129&uid=2134&uid=378828031&uid=2&uid=70&uid=3&uid=60&uid=378828021&sid=21103436030751> (15.03.2014)
- What is the Social License? On Common Ground Consultants Inc and Robert Boutilier and Associates.
<http://sociallicense.com/definition.html> (02.02.2014)
- Yates, B, F., Horvath, C.L. (2013) Social Licence to Operate: How to Get It, and How to Keep It.
http://www.nbr.org/downloads/pdfs/eta/PES_2013_summitpaper_Yates_Horvath.pdf
(27.04.2014)

SUMMARY

SOCIAL LICENSE TO OPERATE IN THE EXAMPLE OF EESTI ENERGIA

Reilika Ilp

Social license to operate is defined as the level of acceptance or approval to a company's operations or project within the local community and other stakeholders. The term was introduced at a World Bank meeting in 1997 and has evolved among large-scale industries.

The minimum social license to operate level that a company needs is to be conceived as legitimate. Most companies are accepted by stakeholders, meaning that the social license to operate exists. When companies nurture relationships with the stakeholders, build trust, share information transparently and take the stakeholders feedback into account, then the level of the social license to operate may increase to approval or psychological identification.

The goal of the thesis was to learn if and to what extent the oil shale industry and Eesti Energia's oil shale related activities are supported by the stakeholders in Estonia. To achieve the goal of the thesis, tasks were set to study the concept of the social license to operate, to analyze the results of two market studies, determine the level of the social license to operate and make suggestions to sustain or increase the level.

The author used the results of two market studies to determine the level of the social license to operate, a quantitative study conducted among the overall Estonian stakeholders and qualitative interviews with opinion leaders in Ida-Viru county, the region that is directly impacted by the oil shale industry. As a result, the author suggests that Eesti Energia has a social license to operate at the acceptance level, the stakeholders understand the values of utilizing oil shale, they agree that Eesti Energia brings benefits for the overall Estonian economy and is considerate about its environmental impacts. Results suggest that the level of trust should be increased between the company and the Ida-Viru community and other

stakeholders as well, should the company target a higher level of the social license to operate. The author suggests aiming for the level of approval instead of acceptance among the Estonian stakeholders to guarantee support for implementing the company's strategy.

Among Ida-Viru community the author suggests to target the level of psychological identification. The main resources the company needs, oil shale and employees, are situated in Ida-Viru county, so the company's success is dependent on the decisions that are made there. Already today the Ida-Viru community sees Eesti Energia as a big part of the regional development and they agree that Eesti Energia's activities influence the overall image of the region. Creating a co-existence with the Ida-Viru county, where the local community feels ownership of the company and responsible for the company's success will help achieve Eesti Energia's future growth plans and boost the overall Estonian economy.

The value of the thesis is practical, pointing to aspects that would help Eesti Energia increase support towards its activities. As a state-owned company, the success and realization of the company's business targets benefits the overall Estonian economy and its growth.

LISAD

Lisa 1. Eesti elanike suhtumine energiaallikate kasutamisse elektri ja soojuste vajaduste katmiseks Eestis (%)

	vastajate arv:	1100
Kuidas Te suhtute põlevkivi kasutamisse elektri ja soojuste vajaduste katmiseks Eestis?		
Kindlasti ei poolda		5
Pigem ei poolda		18
Pigem pooldan		45
Kindlasti pooldan		17
ei oska öelda		14
Kuidas Te suhtute tuuleenergia kasutamisse elektri ja soojuste vajaduste katmiseks Eestis?		
Kindlasti ei poolda		2
Pigem ei poolda		6
Pigem pooldan		41
Kindlasti pooldan		40
ei oska öelda		11
Kuidas Te suhtute biokütuste kasutamisse elektri ja soojuste vajaduste katmiseks Eestis?		
Kindlasti ei poolda		4
Pigem ei poolda		8
Pigem pooldan		39
Kindlasti pooldan		37
ei oska öelda		12
Kuidas Te suhtute olmejäätmete kasutamisse elektri ja soojuste vajaduste katmiseks Eestis?		
Kindlasti ei poolda		3
Pigem ei poolda		5
Pigem pooldan		37
Kindlasti pooldan		42
ei oska öelda		12

Allikas: (Elanike ... 2014)

Lisa 2. Eesti elanike suhtumine põlevkivi kasutamisse elektri ja soojuste vajaduste katmiseks Eestis (%)

Kõik vastajad, 15+	kõik kokku	Sugu		Rahvus		Vanus					Piirkond		
		mees	naine	eestlane	muu	15 - 24	25 - 34	35 - 49	50 - 64	65+	Tallinn ja Harjumaa	muu Eesti	Ida- Virumaa
Vastajate arv:	1100	499	601	865	235	158	186	266	261	229	460	543	97
Kuidas Te suhtute põlevkivi kasutamisse elektri ja soojuste vajaduste katmiseks Eestis?													
Kindlasti ei poolda	5	5	4	4	6	2	3	4	4	8	5	45	6
Pigem ei poolda	18	19	18	21	13	32	20	19	17	9	40	140	6
Pigem pooldan	45	45	45	49	38	46	50	44	44	44	96	330	36
Kindlasti pooldan	17	26	10	14	24	12	16	16	19	20	26	109	36
Ei oska öelda	14	6	22	12	20	7	11	17	15	18	32	76	15

Allikas: (Elanike ... 2014)

Lisa 3. Eesti elanike hinnang Eesti Energia panuse kohta Eesti majanduslikus arengus (%)

	vastajate arv:	1100
Eesti Energia annab olulise panuse Eesti majanduse arengusse		
Ei ole üldse nõus		5
Pigem ei ole nõus		11
Pigem nõus		50
Täiesti nõus		24
ei oska öelda		10

Allikas: (Elanike ... 2014)

Lisa 4. Põlevkivitööstuse peamine tajutud väärtus Eesti elanike seas (%)

	vastajate arv:	1100
Milles näete põlevkivitööstuse peamist väärtust Eestile?		
Energiajulgeolek, ei sõltu teistest, oma energiaallikas		39
Töökohad		23
Odavam elekter		13
Riigile tulu teenimises		10
põlevkivikeemia, õli tootmine		2
elavdab majandust		1
Muu		5
Ei näegi väärtust, on ainult negatiivsed mõjud		4
ei oska öelda		27

Allikas: (Elanike ... 2014)

Lisa 5. Teadlikkus Eesti Energia investeeringutest põlevkivist õli tootmiseks ja toetus õli tootmise arendamisele (%)

	vastajate arv:	1100
Olen piisavalt kuulnud Eesti Energia investeeringutest põlevkivist õli tootmiseks		
Ei ole üldse nõus		29
Pigem ei ole nõus		18
Pigem nõus		29
Täiesti nõus		12
ei oska öelda		12
Toetan põlevkivist õli tootmise edasist arendamist ja laiendamist		
Ei ole üldse nõus		11
Pigem ei ole nõus		13
Pigem nõus		33
Täiesti nõus		16
ei oska öelda		26

Allikas: (Elanike ... 2014)

Lisa 6. Teadlikkus Eesti Energia keskkonna-alastest tegevustest ja hinnang keskkonnahoiuga arvestamisele (%)

	vastajate arv:	1100
Olen piisavalt kuulnud Eesti Energia keskkonna-alastest tegevustest		
Ei ole üldse nõus		31
Pigem ei ole nõus		26
Pigem nõus		25
Täiesti nõus		9
ei oska öelda		9
Eesti Energia arvestab oma tegevuses keskkonnahoiuga		
Ei ole üldse nõus		4
Pigem ei ole nõus		16
Pigem nõus		49
Täiesti nõus		13
ei oska öelda		18

Allikas: (Elanike ... 2014)